

Nr 135.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående organisationen av dövstumskolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 200, s. 468—518 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad organisation av dövstumskolväsendet, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas från och med budgetåret 1944/45, dels ock till Dövstumskolorna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 1 180 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bilaga 6, punkt 10, s. 15—17 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 115 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *D. Norman m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Håstad m. fl.* (II: 269), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln, dövstumskolorna, måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att förlägga mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola till Vänersborg, dels besluta tills vidare bibehålla skolan vid Manilla jämte dövstumläroarseminariet och där befintliga skriv-teckenavdelningar, dels ock uttala, att frågan om den definitiva förläggningen av mellersta distriktets upptagningskola bör bli föremål för en förnyad utredning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. A. Johanson m. fl.* (I: 242) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Berg m. fl.* (II: 368), vari yrkats, att riksdagen måtte besluta att upptagningskolan i Härnösand för dövstumma får kvarbli i Härnösand.

I den mån redogörelse i det följande icke lämnas för motionerna hänvisas till motionerna I: 194 och II: 368.

Frågan om nedläggande av en upptagningskola m. m.

På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 246) beslöt 1942 års riksdag,

dels att specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle för skriv-teckenelever skulle nedläggas och från och med budgetåret 1943/44 ersättas med en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, omfattande skolhem samt ett arbetshem för män och ett för kvinnor,

dels ock att en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna för dövstumma barn (Lund, Vänersborg, Manilla och Härnösand) skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43.

Beträffande vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte beslöts, att den under en övergångstid provisoriskt skulle förläggas till Gävleskolans lokaler och sedermera flyttas till en lämplig jordbruksegendom. I skrivelse den 20 april 1943 hemställde skolöverstyrelsen, att egendomen Mogård i Finspångs köping, Östergötlands län, måtte inköpas för ändamålet samt att medel måtte anvisas för erforderliga omedelbara om- och nybyggnadsarbeten. Då dessa emellertid tidigast kunde vara slutförda den 1 juli 1944, utgick överstyrelsen ifrån, att överflyttningen av vårdanstalten från Gävle till Mogård kunde ske först vid denna tidpunkt. Under innevarande budgetår borde anstalten alltså ligga kvar i Gävle.

Statsmakternas beslut, att en av de fyra upptagningsskolorna för dövstumma skulle nedläggas den 30 juni 1943, innefattade icke, *vilken* av skolorna som skulle indragas; beträffande denna fråga skulle ytterligare utredning äga rum. Angående denna frågas behandling år 1942 må i korthet erinras om följande.

Besparingsberedningen hade förordat, att upptagningskolan i Vänersborg skulle nedläggas, att Manillaskolan skulle undergå reparation för en kostnad av 600 000 kronor samt att specialskolan i Örebro för oegentligt dövstumma skulle flyttas till Gävle.

Skolöverstyrelsen hade tillstyrkt nedläggande av Vänersborgsskolan och reparation av Manillaskolan men förordat att specialskolan i Örebro skulle vara kvar och repareras för en kostnad av 51 000 kronor.

Statskontoret hade föreslagit bibehållande av Vänersborgsskolan, indragning av Manillaskolan och reparation av Örebroskolan. Ämbetsverket hade uppskattat de årliga besparingarna vid en indragning av Manillaskolan till bortåt 100 000 kronor samt vid en indragning av Vänersborgsskolan till i runt tal 36 000 kronor till att börja med och därefter 48 000 kronor.

För egen del anförde *departementschefen* i propositionen 1942: 246 i huvudsak följande.

Vid bedömandet, vilken upptagningsskola, som borde nedläggas, syntes skolorna i Härnösand och Lund utan vidare böra lämnas ur räkningen, varför valet måste stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Villkendera av dessa två skolor, som än valdes för nedläggande, kunna vägande skäl åberopas för åtgärden. Skulle de beräkningar rörande årliga besparingar vid ett nedläggande av Manillaskolan, på vilka statskontoret grundat sitt förslag, visa sig riktiga, borde enligt min mening detta alternativ föredragas. Det kunde dock för det dåvarande icke anses klarlagt, huruvida dessa beräkningar vore hållbara. Men även om de upptoges med försiktighet, syntes dock den av statskontoret föreslagna lösningen ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än det alternativ, skolöverstyrelsen förordat, därest detta senare innebure att någon flyttning av Manillaskolan icke borde förekomma. Särskilt markerad bleve skillnaden ur besparingssynpunkt, om den ekonomiskt fördelaktiga samorganisationen mellan upptagnings- och fortsättningsskolorna i Vänersborg ansåges kunna för framtiden bibehållas. — Ur pedagogisk synpunkt, slutligen, fann jag det föga lämpligt, att en skola för dövstumma låge inom en storstad, såsom vore fallet med Manillaskolan. En förläggning till ett mindre samhälle vore ur denna synpunkt avgjort att föredraga.

Dövstumskolbyggnaden på Manilla vore i behov av att snarast underkastas tämligen omfattande reparation och ombyggnad. Jämväl för specialskolan i Örebro planerades betydande om- och tillbyggnadsarbeten. I fråga om båda dessa skolor hade tidigare tanken på förflyttning till Gävleskolans lokaler varit uppe. Beträffande Örebroskolan kunde en förflyttning till Gävle mycket väl tänkas och skulle medföra inbesparing av byggnadskostnader. Därest Manillaskolan gjordes till föremål för sådan flyttning, skulle emellertid, såsom skolöverstyrelsen framhållit, också därigenom — samtidigt som vissa olägenheter icke skulle utebliva — ekonomiska och pedagogiska fördelar vinnas, ägnade att försvaga skälen för ett nedläggande av denna upptagningsskola. I likhet med överstyrelsen ansåg jag det förhållandet, att seminariet för dövstumslärare vore anknutet till Manillaskolan, icke utgöra hinder för att denna skola förflyttades, enär lärarutbildningen, om den efter flyttningen icke lämpligen skulle kunna bedrivas vid samma skola, utan olägenhet kunde förläggas till skolan i Lund. Jag erinrade också om att 1939 års lagtima riksdag i sin skrivelse nr 379 uttalat sig för Manillaskolans flyttning till annan ort.

De föreliggande förhållandena syntes mig vara sådana, att nedläggande av Vänersborgs- eller Manillaskolan samt byggnadsarbeten för sistnämnda skola eller Örebroskolan icke borde beslutas, förrän det blivit klart, om och när Gävleskolans lokaler kunna bliva disponibla för ditflyttning av annan skola samt huruvida lokalerna lämpade sig för vilken som helst av Manilla- och Örebroskolorna. Så noggrant som möjligt syntes mig böra beräknas *dels* kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten för Manilla- och Örebroskolorna under förutsättning att de icke flyttades, *dels* de besparingar såväl i fråga om nyssnämnda byggnadskostnader som beträffande årliga utgifter, som kunna vinnas å ena sidan vid förflyttning av Manillaskolan till Gävleskolans lokaler, å andra sidan vid motsvarande förflyttning av Örebroskolan, *dels* ock slutligen de besparingar såväl i fråga om byggnadskostnader som ock beträffande årliga utgifter, som borde kunna ernås å ena sidan vid nedläggandet av Vänersborgsskolan, och å andra sidan vid nedläggandet av Manillaskolan, beträffande vilken senare skola borde undersökas vad som sparas ej blott jämfört med skolans bibehållande å Manilla utan även jämfört med skolans flyttande till Gävle och drivande i Gävleskolans lokaler.

Beträffande frågan om nedläggande av en av upptagningssskolorna uttalade riksdagen (skrivelsen 1942: 336), att riksdagen vore ense med departementschefen om att valet härvid borde stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Riksdagen framhöll vidare i anslutning till vad departementschefen i detta sammanhang anfört angående Gävleskolan, att riksdagen ansåge, att denna skolas relativt goda lokaler borde såvitt möjligt komma till användning i dövstumvården.

Skolöverstyrelsen framlade i skrivelse den 22 januari 1943 utredning i de av departementschefen angivna hänseendena. Utredningen utmynnade i förslag om

- dels* nedläggande av upptagningssskolan i Vänersborg,
- dels* provisorisk reparation av Manillaskolan för en kostnad av 70 000 kronor i avbidan på en framtida förflyttning till annan lämplig ort,
- dels* förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle,
- dels* ock bibehållande av Örebro skolan och reparation av denna för en kostnad av 59 000 kronor.

I yttrande häröver vidhöll *statskontoret* sitt förslag, att Manillaskolan skulle nedläggas i stället för Vänersborgsskolan. Ämbetsverket biträdde skolöverstyrelsens förslag i övrigt, förslaget om Härnösandsskolans förflyttning till Gävle dock endast under förutsättning att Manillaskolan nedlägges.

På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 269) beslöt 1943 års riksdag, att verkställandet av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagningssskolorna för dövstumma barn skulle uppskjutas tills vidare. Uppskovsbeslutet föranleddes av att Gävleskolans lokaler icke kunde bli disponibla, förrän den dit förlagda vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte kunde förläggas till annan plats. I enlighet med därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag anvisade riksdagen med *dels* till inköp av egendomen Mogård i Finspångs köping för ändamålet, *dels* ock till utförande av vissa för ändamålet omedelbart erforderliga byggnadsarbeten, avseende bland annat uppförande av nybyggnad för inkvartering av såväl skolhemmets elever som arbetshemmens skyddslingar.

Skolöverstyrelsen har i sin den 31 augusti 1943 dagtecknade framställning om anslag till dövstumskolorna för budgetåret 1944/45 räknat med, att ombyggnaderna på Mogård skulle bli i stort sett färdigställda till början av höstterminen 1944 och att alltså Gävleskolans lokaler skulle kunna frigöras före nästa läsårs början.

Sedermera har det emellertid visat sig, att den beslutade nybyggnaden på Mogård för Gävleanstaltens klientel icke kan färdigställas inom den av överstyrelsen förutsatta tiden. På grund härav kan den beslutade omorganisationen av upptagningssskolorna icke genomföras redan från och med budgetåret 1944/45.

Förläggningen av mellersta dövstumskoldistriktets upptagningsskola.*Skolöverstyrelsens utredning och förslag.*

I sin förutnämnda skrivelse den 22 januari 1943 framhåller skolöverstyrelsen, att det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna förutsätter en omreglering av den nuvarande dövstumskoldistriktindelningen. För närvarande är landet indelat i fyra dövstumskoldistrikt, nämligen östra, södra, västra och norra distriktet. I samband med nedläggandet av en dövstumsskola bör antalet distrikt minska till tre. Överstyrelsen anser, att de tre distrikten lämpligen böra kallas södra, mellersta och norra dövstumskoldistriktet och omfatta:

södra dövstumskoldistriktet: Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län;

mellersta dövstumskoldistriktet: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Västmanlands län; samt

norra dövstumskoldistriktet: Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

I förhållande till den nuvarande distriktindelningen innebär överstyrelsens förslag, att det nuvarande södra distriktet utökas med Hallands samt Göteborgs och Bohus län och det nuvarande norra distriktet med Kopparbergs län, medan de nuvarande östra och västra distrikten med undantag av sistnämnda tre län sammanföras till ett distrikt.

Beträffande förläggningen av mellersta distriktets upptagningsskola anför överstyrelsen — som utgår från att södra distriktets upptagningsskola skall vara förlagd till Lund — att de alternativ, som närmast syntes komma i fråga, vore: a) upptagningsskolans förläggning till Vänersborg; b) upptagningsskolans förläggning till Manilla eller annan plats i Stockholms närhet; och c) upptagningsskolans förläggning till Gävle.

I fråga om byggnadskostnaderna och driftskostnaderna vid upptagningsskolans förläggning enligt nämnda alternativ a)—c) anför skolöverstyrelsen bland annat följande.

Alternativ a). Upptagningsskolans förläggning till Vänersborg.

Byggnadskostnader. En förläggning av mellersta dövstumskoldistriktets upptagningsskola till Vänersborg skulle medföra krav på nybyggnad av ett elevhem. Då under alla förhållanden fortsättningsskolan för talundervisade gossar kommer att vara förlagd till Vänersborg, måste en omfattande ombyggnad av verkstadslokalerna för denna skola ske. Styrelsen för västra distriktets dövstumskolor har i en underdånig framställning den 2 januari 1941 erinrat om att de för fortsättningsskolans elever uppförda lokalerna avsetts för en internatskola, beräknad att rymma 60 elever. För närvarande undervisas i fortsättningsskolan 119 elever, för vilka bostäder hyrts på olika platser i Vänersborg. De för yrkesundervisning, teoretisk undervisning och praktiskt arbete avsedda lokalerna äro otillräckliga. Undervis-

ning i nya yrken är önskvärd. En omändring och nybyggnad av lokaler avsedda för fortsättningsskolan är under alla förhållanden ofrånkomlig. Indrages den nuvarande upptagningskolan i Vänersborg, kan med lätthet dess lokaler omändras till elevhem för fortsättningsskolan. Om däremot mellersta distriktets upptagningskola skall ligga i Vänersborg, bli de nuvarande lokalerna för dövstumskolorna otillräckliga och uppförandet av ett nytt elevhem måste då komma till stånd.

Inom byggnadsstyrelsen har verkställts en utredning av de byggnadsfrågor, som beröra dövstumskolan i Vänersborg. Utredningen innebär följande.

Den 1 december 1942 erhöll länsarkitekten Berglund uppdrag av byggnadsstyrelsen att verkställa en summarisk beräkning av kostnaderna för om- och nybyggnadsarbeten enligt följande alternativ:

Alternativ I skulle omfatta erforderliga byggnader för fortsättningsskola för 110 dövstamma gossar samt för upptagningskola med 112 elever.

Alternativ II skulle omfatta erforderliga byggnadsändringar för fortsättningsskolan, därest upptagningskolan bleve indragen.

Alternativ I.

Ombyggnaden

Byggnadsarbeten	kronor	234 015	
Värme- och sanitära arbeten	»	48 844	
Elektriska arbeten	»	26 460	kronor 309 319

Nytt elevhem

6 470 kbm à 70 kronor	»	452 900	
242 » » 45 »	»	10 890	» 463 790

Summa kronor 773 109.

Kostnaderna ha granskats inom byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå, vilken emellertid anser, att de beräknade beloppen äro för små och att kostnaderna böra beräknas till följande belopp:

Ombyggnaden	kronor	400 000
Nytt elevhem	»	500 000

Summa kronor 900 000.

Emellertid torde vissa inskränkningar och förenklingar kunna genomföras, bland annat beträffande bostäderna för rektor, husfader och portvakter, varigenom kostnaderna skulle nedbringas med omkring 50 000 kronor. Totalkostnaderna för alternativ I skulle då bli 850 000 kronor.

I detta alternativ saknas för fortsättningsskolan bostäder för ett trettiotal elever, ehuru länsarkitekten uppgivit, att alla 110 eleverna skola vara interner.

Alternativ II.

Kostnaderna för alternativ II har länsarkitekten beräknat till 333 064 kronor. Beloppet synes emellertid vara något lågt beräknat, varjämte inga kostnader för ritningar, program och oförutsett beräknats. Byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå har gjort följande kostnadsuppsättning:

Byggnadsarbeten	kronor	278 000
Värme- och sanitära arbeten	»	70 000
Elektriska arbeten	»	32 000
Ritningar, kontroll och oförutsett	»	45 000

Summa kronor 425 000.

Genom liknande inskränkningar och förenklingar, som berörts under alternativ I, torde emellertid kostnaderna kunna begränsas till 375 000 kronor.

Driftskostnader. Vid indragning av Manillaskolan förutsattes ett bibehållande av tre upptagningsskolor, förlagda till Lund, Vänersborg och Härnösand. Manillaskolan är för närvarande landets största upptagningsskola för dövstumma med ett elevantal i egentliga upptagningsskolan av 92, fördelade på 11 läraravdelningar. (Skrivteckenklasserna, omfattande 13 elever, hava för underlättande av jämförelse uteslutits vid kostnadsberäkningarna.) Skolans indragning skulle givetvis medföra en icke obetydlig utökning av de övriga tre upptagningsskolorna. Detta gäller i särskild grad Vänersborgsskolan, som för närvarande har det minsta elevantalet (58) bland upptagningsskolorna.

Kostnaderna för upptagningsskolan i Vänersborg i dess nuvarande omfattning uppgå till omkring 153 000 kronor. Dessa siffror ha framkommit vid en jämförelse mellan kostnaderna för de samorganiserade upptagnings- och fortsättningsskolorna och beräknad kostnad för enbart fortsättningsskola. Vid en utökning av upptagningsskolan till att omfatta 112 elever beräknas statens utgifter för de samorganiserade skolorna komma att uppgå till cirka 508 000 kronor, varav för upptagningsskolan beräknas cirka 240 000 kronor. Överstyrelsen har här räknat med en utökning av personalen vid upptagningsskolan med 3 lärare i kunskapsämne, 1 arbetslärare, 1 vårdarinna och 2 biträden ävensom med en tillsynslärare i 23 lönegraden och en assistent i 16 lönegraden.

Å omkostnadsanslaget beräknas väsentliga höjningar komma att uppstå å posterna till bränsle, utackordering, kosthåll och beklädnad av elever.

Kostnaderna för de fyra upptagningsskolorna innevarande år utgöra sammanlagt omkring 962 000 kronor. Med endast tre upptagningsskolor, förlagda till Vänersborg, Lund och Härnösand, komma kostnaderna att uppgå till cirka 835 000 kronor.

Enligt dessa beräkningar skulle sålunda, därest upptagningsskolan på Manilla indrages och eleverna fördelas mellan upptagningsskolorna i Vänersborg, Lund och Härnösand, vinnas en besparing i årliga utgifter av i runt tal 125 000 kronor.

Besparingarna framgå av nedanstående översikt:

	Kostnader
Fyra upptagningsskolor, förlagda till Manilla, Lund, Vänersborg och Härnösand	kronor 962 000
Tre upptagningsskolor, förlagda till Vänersborg, Lund och Härnösand	» 835 000
Summa årliga besparingar	kronor 127 000.

Alternativ b). Upptagningsskolans förläggning till Manilla eller Stockholms närhet.

Byggnadskostnader. Vid en förläggning av mellersta dövstumskoldistriktets skola till Manilla uppstår icke något krav på en omedelbar nybyggnad. Dövstumskolbyggnaden vid Manilla är visserligen i ett bristfälligt skick, men eftersom det såväl med hänsyn till kostnaderna vid en genomgripande ombyggnad som av andra nedan berörda skäl icke synes lämpligt att låta skolan i framtiden kvarligga vid Manilla, synes endast en för de närmaste 5 årens behov beräknad provisorisk reparation av och ombyggnad inom

skolbyggnaden bära ifrågakomma. Inom byggnadsstyrelsen har emellertid även gjorts en utredning av kostnader för en mera genomgripande ombyggnad. Kostnaderna för de olika alternativen framgå av följande av arkitekt Gahn gjorda beräkning.

Utredningen omfattar två alternativ, det ena, alternativ I, avser minsta möjliga åtgärder, tillräckliga för ett 5-årigt provisorium, det andra, alternativ II, avser något mer genomgripande åtgärder, nödvändiga vid ett 10-årigt provisorium.

Utöver de ändringsarbeten, som sammanhänka med något av alternativen I och II, tillkomma vissa yttre och inre reparations- och underhållsarbeten. För ett femårigt provisorium torde dessa möjligen kunna genomföras inom kostnaden av det årliga underhållsanslaget. Utsträcket provisoriet däremot till en längre tidsperiod, måste en rätt avsevärd kostnad nedläggas på dylika arbeten. Exempelvis torde då större delen av vatten- och avloppsstammarna, de elektriska ledningarna, flertalet golv samt målningen och den yttre putsen behöva förnyas. Likaså torde det bli nödvändigt att insätta nya kopplade fönsterbågar.

Kostnaderna för en ombyggnad enligt *alternativ I* skulle enligt av byggnadsstyrelsens ingenjör G. A. Mårdh verkställd kostnadsberäkning belöpa sig på 66 000 kronor. Omfattar ombyggnaden även viss förbättring av köksavdelningens inredning, tillkomma cirka 3 000 kronor och för kyrksalens iordningställande till filmundervisningssal 6 500 kronor.

Kostnaderna för en ombyggnad enligt *alternativ II* ha beräknats till 270 000 kronor för ändringsarbetena och därmed sammanhängande inre reparationer. Utföres omläggningen av sjukavdelningen, tillkomma 60 000 kronor och moderniseras gymnastikbyggnaden ytterligare 20 000 kronor.

Till dessa kostnader bära läggas cirka 100 000 kronor för yttre reparationsarbeten, huvudsakligen omfattande vattrivning av fasaderna och utbyte av fönsterbågarna.

Driftskostnader. Statens kostnader för dövstumskolorna i Vänersborg i deras nuvarande omfattning, upptagningsskola med cirka 60 elever och fortsättningsskola med omkring 115 elever utgöra enligt överstyrelsens beräkningar cirka 421 000 kronor.

För enbart fortsättningsskola med 115 elever beräknas kostnaderna uppgå till cirka 268 000 kronor. Vid upptagningsskolans indragning beräknas den nu vid skolorna anställda personalen kunna minskas med icke mindre än 13 lärare, varav 9 i kunskapsämne, 1 arbetslärare, 1 kindergartnlärlarinna, 1 slöjdlärlarinna och 1 timlärlarinna i skolkök, samt med sjuksköterska och 12 befattningshavare tillhörande vård- och ekonomipersonalen.

Av ovanstående framgår, att kostnaderna för upptagningsskolan vid samorganisation med fortsättningsskolan för närvarande uppgå till cirka 153 000 kronor. Dessa kostnader äro förhållandevis låga beroende på att personalbehovet genom samorganisationen med fortsättningsskolan blir avsevärt mindre än för en upptagningsskola organiserad som enskild anstalt.

Vid en indragning av upptagningsskolan i Vänersborg och elevernas uppdelning på upptagningsskolorna på Manilla, i Lund och i Härnösand komma kostnaderna för dessa skolor att ökas.

För de fyra nuvarande upptagningsskolorna uppgå kostnaderna, som i det föregående nämnts, till cirka 962 000 kronor. Därest upptagningsskolan i Vänersborg indrages och de tre övriga upptagningsskolorna, utökade med elever från Vänersborgsskolan, bibehållas å nuvarande orter, på Manilla i Stockholm,

i Lund och Härnösand, komma kostnaderna att uppgå till omkring 933 000 kronor. Vid en indragning enligt detta alternativ vinnes sålunda en besparing i årliga kostnader uppgående till i runt tal 30 000 kronor.

Besparingarna framgå av nedanstående översikt:

Fyra upptagningsskolor, förlagda till Manilla, Lund, Vänersborg och Härnösand	Kostnader kronor	962 000
Tre upptagningsskolor, förlagda till Manilla, Lund och Härnösand	»	933 000
Summa årliga besparingar kronor		29 000.

Emellertid torde starka skäl tala för att mellersta dövtumskoldistriktets upptagningsskola, när de statsfinansiella förhållandena och situationen på arbetsmarknaden anses medgiva detta, erhåller nya lokaler. Dessa synas icke böra förläggas i Stockholm utan å någon ort i Stockholms närhet. Överstyrelsen har tidigare förordat skolans placering i Södertälje. Emellertid vore, som besparingsberedningen framhållit, en förläggning av skolan till någon av städerna Nyköping, Katrineholm, Mariefred, Sigtuna eller Norrtälje eller till landskommuner i närheten av nämnda städer, ur ekonomisk synpunkt förmånligare. Detta spörsmål behöver dock icke upptagas till slutgiltigt avgörande förrän vid en senare tidpunkt. Under den närmaste femårsperioden skulle lokalerna vid Manilla kunna användas.

Alternativ c). Upptagningsskolans förläggning till Gävle.

B y g g n a d s k o s t n a d e r. Dövtumskolbyggnaden i Gävle är 45 år gammal. Den är synnerligen gediget byggd och mycket väl disponerad. Skolbyggnaden är i stort sett väl underhållen. Givetvis tarva byggnaderna dock på grund av sin relativt höga ålder en del rena underhållsreparationer.

Utrymmena i skolan äro så väl tilltagna att de torde medgiva möjlighet till internering av åtminstone 85 elever, eventuellt ett något högre antal. Samtliga sovsalar äro ljusa och trevliga. Till desamma höra goda tvättrum och kläd-kamrar. I såväl goss- som flickavdelningarna finnes bostadsrum för vårdarinna. För behöflig sjukvård finnas tre rymliga sjuksalar samt bostadsrum för sjuksköterska.

Skolans kök är fullt modernt med anläggning för ångkök samt både gas- och vedspis.

I elevmatsalen kunna omkring 85 elever samtidigt utspisas. Matsalen för tjänstepersonalen är fullt tillräcklig, varjämte finnes en mindre matsal för husmodern m. fl.

Gävlelokalerna böra i sitt nuvarande skick kunna taga emot omkring 85 internatselever. Vid förläggning till Gävle av en skola med större elevantal torde det bli nödvändigt externera de övriga. Undervisningslokalerna äro däremot tillräckliga för ett betydligt större antal elever.

Gymnastiksalen synes tillräcklig för en skola av nämnd storlek. Om den förses med modernare utrustning och nytt golv inlägges, torde den kunna betecknas som fullgod.

Lokaler för kindergartenövningarna, ritsal, kollegierum samt biograf- och samlingsal liksom tillräckliga utrymmen till dagrum förefinnas.

Vid en förläggning av mellersta dövtumskoldistriktets upptagningsskola till Gävle behöver någon egentlig ombyggnad av lokalerna icke omedelbart äga rum. Antalet lärosalar behöver utökas med två, men möjlighet härtill finnes

genom uppsättning av en vägg i ett utrymme, som för närvarande utnyttjas för filmvisning. Några anslag utöver de för byggnadens underhåll erforderliga torde icke omedelbart behöva begäras.

Driftskostnader. I Gävleskolan kunna för närvarande 85 elever interneras. Vid en förflyttning av den till 112 elever utökade Manillaskolan till Gävle måste man räkna med att externerna omkring 25 elever. På grund härav kan någon minskning av den nu å Manilla anställda vård- och ekonomipersonalen ske. Det bör också anmärkas, att det nuvarande relativt stora personalbehovet vid Manilla till en stor del beror på att dess lokaler äro onödigt stora och i vissa avseenden mindre väl disponerade, varigenom anstalten blir tungarbetad. Vid skolans förläggning till de ur nämnda synpunkter mera gynnsamma Gävlelokaler torde kunna inbesparas 1 ekonomist av 1:a klass, 4 biträden samt 1 portvakt.

Lärarpersonalen, beräknad till det ovan angivna elevantalet, 112 fördelade på 12 undervisningsgrupper, blir givetvis densamma, om skolan är förlagd till Stockholm eller till Gävle.

Avlöningskostnaderna för Manillaskolans personal uppgår till i runt tal 252 000 kronor. Vid skolans förflyttning till Gävle och efter ovan angiven inskränkning av personalen beräknas lönekostnaderna för anstalten uppgå till i runt tal 217 000 kronor. I rena avlöningskostnader uppstå sålunda genom förflyttningen till Gävle en besparing av cirka 35 000 kronor, vilken huvudsakligen beror på att Gävle är placerad i lägre dyrortsgrupp än Stockholm.

Vid Manillaskolans förflyttning till Gävle torde kunna räknas med en besparing i omkostnaderna av 5 500 kronor.

Av ovanstående beräkningar framgår, att skillnaden i kostnader för en upptagningskola på Manilla med ett elevantal av 112 och en lika stor skola förlagd till Gävle uppgår till cirka 40 000 kronor.

För de fyra nuvarande upptagningsskolorna uppgå kostnaderna till cirka 962 000 kronor. Om upptagningskolan i Vänersborg indrages och tre upptagningskolor bibehållas, förlagda till Gävle, Lund och Härnösand, komma kostnaderna att uppgå till cirka 893 000 kronor. Vid en placering av upptagningskolorna enligt detta alternativ uppnås sålunda en besparing av i runt tal 69 000 kronor.

Besparingarna framgå av nedanstående översikt:

	Kostnader
Fyra upptagningskolor, förlagda till Manilla, Lund, Vänersborg och Härnösand	kronor 962 000
Tre upptagningskolor, förlagda till Gävle, Lund och Härnösand	» 893 000
Summa årliga besparingar kronor	69 000.

Beträffande byggnads- och driftskostnaderna vid upptagningskolans förläggning enligt ovannämnda alternativ a)—c) har skolöverstyrelsen funnit, att det ur ekonomisk synpunkt måste vara förmånligast, att mellersta döfstumskoldistriktets upptagningskola förlägges till Vänersborg. Överstyrelsen har emellertid av andra skäl icke ansett sig kunna förorda denna lösning av frågan. Härutinnan har överstyrelsen anfört bland annat följande.

Av tidigare utredningar och yttranden torde det tydligt ha klarlagts, att med hänsyn till döfstumskolornas geografiska belägenhet närmast ett nedläggande av upptagningskolan i Vänersborg bör komma i fråga. Av upptagnings-

skolorna bleve under sådana förhållanden — vare sig Manillaskolan bibehålles eller förlägges till annan plats i Stockholms närhet — en placerad i södra Sverige, en i mellersta Sveriges befolkningscentrum samt en i norra Sverige. Man finge därigenom en önskvärd spridning av skolorna. Härtill bör observeras det förhållandet, att medan Manillaskolan för närvarande har det största elevantalet av samtliga upptagningskolor (105, varifrån dock bortgår två teckenklasser på tillhoppa 13 elever från landets samtliga distrikt). Vänersborgsskolan har det minsta (58).

I fråga om förläggandet av mellersta dödstumskoldistriktets upptagningskola till Vänersborg vill överstyrelsen framhålla det mindre lämpliga med hänsyn till elevernas sedliga utveckling att till en gemensam anstalt sammanföra upptagningskolans minderåriga gossar och flickor med fortsättningsskolans manliga ungdom. Vid en samorganiserad anstalt av här diskuterad art och storlek kan den något äldre manliga ungdomen utgöra en fara för den sedliga utvecklingen för upptagningskolans flickor. Även med sträng övervakning, vilken givetvis blir betydligt svårare att genomföra om elevantalet såsom föreslagits kraftigt utökas, torde man aldrig kunna undgå vissa riskmoment, varjämte alltid torde komma att finnas ett spänningsförhållande mellan de båda skolorna, som icke kommer att vara till fördel för uppfostringsarbetet.

Bland de betänkligheter överstyrelsen hyser gentemot en stor Vänersborgsanstalt är vidare, att sammankopplingen av de båda till sitt mål och sin verksamhet skilda anstalterna torde kunna komma att verka i mindre gynnsam riktning för upptagningskolans arbete och utveckling. Detta har redan av besparingsberedningen uttalats. Vid en upptagningskola blir tal- och språkundervisningen den centrala undervisningsuppgiften för skolans lärarpersonal. För att framsteg inom talundervisningen skall kunna vinnas, söka lärarna så vitt möjligt och utan att använda några tvångsmetoder att få eleverna att vid alla tillfällen använda tal i stället för tecken vid språklig förbindelse. I en fortsättningsskola åter, där eleverna större delen av sin tid arbeta under hantverklärare, torde kanske ej sällan användas tecken, även där tal mycket väl skulle kunna ha använts. Följden därav torde bliva, att talspråket i fortsättningsskolan ej på samma sätt kan ägnas uppmärksamhet som i upptagningskolan. Man torde icke kunna förneka, att en viss risk föreligger, att teckenspråket sprides även till upptagningskolan. Ur denna synpunkt har givetvis samma problem stätt för de nuvarande skolorna i Vänersborg. Den kombinerade anstalten torde också komma att ställa så stora krav på skolans rektor, att antingen den ena eller andra skolan kan komma att bli tillbakasatt. Detta har i föregående utredningar i ärendet av såväl besparingsberedningen som skolöverstyrelsen understrukits. I besparingsberedningens utredning anföres sålunda: »Ledaren av fortsättningsskolan måste ägna mycken tid och uppmärksamhet åt frågor om arbetsanskaffning samt åt elevernas speciella utbildningsproblem och framtida anställningsförhållanden. Fortsättningsskolans stora betydelse synes närmast böra föranleda till, att den organiseras såsom självständig anstalt.» Till detta sista vill överstyrelsen foga, att jämväl upptagningskolornas speciella grundläggande undervisnings- och uppfostringsuppgifter bäst synas kunna fullgöras, om de organiseras såsom självständiga anstalter under ledning av personer, som kunna ägna all sin tid, sin kraft och förmåga åt blott en skola.

För den händelse de ekonomiska synpunkterna skola tillmätas avgörande betydelse och mellersta distriktets upptagningskola kopplas samman med fortsättningsskolan i Vänersborg, synes det ofrånkomligt att söka i någon

mån minska de arbetsbördor, som komma att åvila anstaltens ledare. Överstyrelsen finner det visserligen lämpligast med en rektor såsom styresman över båda skolorna. Tänkbart vore även att för upptagningskolan och fortsättningsskolan sätta skilda rektorer. Ehuru detta kunde medföra vissa fördelar, torde dock svårigheterna att fördela de för anstaltens samordning erforderliga arbetsuppgifterna komma att medföra betydande olägenheter.

Enligt av rektor vid skolan framförd uppfattning torde en lyckligare lösning av här närmast berörda problem vinnas genom anställande av materialförvaltare med något högre löneplacering än hantverkslärarna, förslagsvis A 16. Denne skulle närmast under rektor hava kontroll över anstaltens materialförråd, hantverksarbetets organisation samt verksamhetens bedrivande.

Även med ovan förordade anordning torde emellertid de väsentligaste av svårigheterna beträffande den pedagogiska samordningen, som av överstyrelsen ovan framhållits såsom ett betänkligt hinder för en lycklig lösning av organisationen av upptagningskolorna, kvarstå. Ett medel att i någon mån härutinnan vinna rättelse vore att vid sidan av rektor ställa en tillsyningslärare för upptagningskolan med huvudsakligen pedagogiska uppgifter. För ändamålet torde ej behöva anställas särskild lärare. För den av skolans lärare, som kommer att erhålla befattningen i fråga, kan nämligen beräknas en nedsättning i veckotjänstgöringsskyldigheten till förslagsvis 20—22 undervisningstimmar samt full befrielse från jourtjänstgöring. Härigenom skulle tillsyningsläraren kunna i huvudsak leda arbetet i en klass med biträde av skolans övriga lärare å tider, som dessa äro från sina klasser befriade. Tillsyningsläraren synes lämpligen böra erhålla förordnande för viss tid och i samma ordning som gäller för rektor vid dövstumskola.

Den ifrågasatta förläggningen av mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola till Gävle anser sig överstyrelsen icke kunna förorda. De besparingar som därigenom skulle uppnås hänföra sig väsentligen till byggnadsprogrammet. Motsvarande besparingar kunna emellertid vinnas, om — såsom överstyrelsen i det följande föreslår — norra dövstumskoldistriktets skola förlägges till dövstumskollokalerna i Gävle.

Överstyrelsen vill för sin del under hänvisning till det anförda förorda, att mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola tills vidare förlägges till Manilla.

Remissyttranden m. m.

Statskontoret vidhåller i utlåtande över skolöverstyrelsens utredning och förslag i ämnet sitt tidigare förslag, att Manillaskolan skall nedläggas och mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola förläggas till Vänersborg. Beträffande frågan om indelningen av landet i dövstumskoldistrikt anför ämbetsverket, att indelningen torde böra avpassas efter den förläggning av skolorna, som kunde varda fastställd, därvid vederbörlig hänsyn syntes böra tagas till kommunikationsförhållandena.

Ett bibehållande av Manillaskolan endast innebär en provisorisk lösning för några få år framåt. Detta alternativ förutsätter inom kort tid högst avsevärda kostnader för en utflyttning av skolan till någon plats i Stockholms närhet. Sett på längre sikt ställer sig skolans förläggande till Vänersborg alltså även i fråga om anläggningskostnaderna ekonomiskt vida fördelaktigare än det av överstyrelsen förordade alternativet.

De av överstyrelsen framlagda ekonomiska kalkylerna giva ytterligare stöd åt den av statskontoret tidigare intagna ståndpunkten, att mellersta distriktets upptagningskola bör förläggas i Vänersborg och Manillaskolan nedläggas. Vad överstyrelsen i förevarande framställning ytterligare anför här emot, synes statskontoret icke vara av beskaffenhet att kunna jäva denna mening. Enligt vad ämbetsverket under hand inhämtat från såväl inspektören för dövstumundervisningen som rektorn för skolorna i Vänersborg har vid dessa skolor, vilka varit förlagda därstädes sedan 1930 och under senare år haft ett elevantal av tillsammans 150—200, intet förekommit, som kunde giva stöd åt överstyrelsens uttalade farhågor beträffande den sedliga utvecklingen av upptagnings skolans elever. I detta sammanhang må även framhållas, att skolorna i Vänersborg äro belägna på ett avstånd av omkring 500 meter. Enligt vad inspektören för dövstumundervisningen upplyst, har däremot Manillaskolans tämligen avskilda läge å Djurgården visat sig innebära — förutom andra nackdelar — vissa faror för eleverna. Vad överstyrelsen i övrigt anför rörande nackdelarna ur pedagogiska och andra synpunkter av en upptagnings skolas förläggning i samband med en fortsättningsskola, synes jämväl helt jävat av de praktiska, positiva erfarenheter av ett dylikt samarbete, åt vilka styrelsen för skolorna i Vänersborg givit uttryck i sitt utlåtande över besparingsberedningens i ämnet avgivna förslag (se propositionen 1942: 246, sid. 40).

Allmänna lönenämnden finner det i och för sig motiverat, att en assistentbefattning inrättas och har intet att erinra mot befattningens placering i 16:e lönegraden. Befattningen torde dock tills vidare bära inrättas allenast såsom extra ordinarie.

Däremot anser lönenämnden icke tillräckligt motiverat, att för den utvidgade upptagnings skolans behov inrätta en särskild tillsynslärartjänst i 23:e lönegraden. Enligt lönenämndens mening bör önskemålet om ökad biträdes hjälp åt rektor kunna tillgodoses på det sättet, att en av upptagnings skolans ordinarie (eller eventuellt extra ordinarie) lärare i kunskapsämne förordnas att för viss tid och mot särskild ersättning utöver lön biträda rektor vid den pedagogiska handledningen av upptagnings skolans elever. Denne tillsynslärare torde bära erhålla nedsättning i sin undervisningsskyldighet, förslagsvis till högst 22 veckotimmar, ävensom full befrielse från jourtjänstgöring. Beträffande den särskilda ersättningens storlek synes lönenämnden ett belopp av 900 kronor för helt år — givetvis utan rörligt tillägg och kristillägg — lämpligt avvägt.

I en den 10 februari 1943 dagtecknad, till ecklesiastikdepartementet inkommen promemoria har rektor vid dövstumskolorna i Vänersborg efter samråd med länsarkitekten Berglund lämnat uppgift om de byggnadsarbeten i Vänersborg, som ansetts oundgängligen nödvändiga, om skollokalerna därstädes framdeles skola användas för en kombinerad upptagningskola och fortsättningsskola (alternativ I) eller ock enbart för fortsättningsskolan (alternativ II). För de två alternativen upptagas i promemorian följande arbeten och kostnader.

Alternativ I.

Utvidgning av matsal	kronor	2 500
Iordningställande av verkstadslokaler m. m.	»	5 700
Inredande av skyddsrum i vissa rum i källaren	»	7 500
	<hr/>	
	Summa kronor	15 700.

Alternativ II.

Anordnande av sovsalar m. m.	kronor	9 800
Inredning av sovsalar och bostad för ogift lärare	»	33 200
Inredning av matsal för de större eleverna och ny bostad åt skolans husmoder	»	6 000
Iordningställande av verkstadslokaler m. m. (= Alt. I)	»	5 700
Inredande av skyddsrum i vissa rum i källaren (= Alt. I) ..	»	7 500
	<hr/>	
	Summa kronor	62 200.

Rektor framhåller, att alternativ I innebure, att 112 elever kunde mottagas i upptagningskolan utan externering, då den utbyggda matsalen bleve tillräckligt stor för detta antal. Sovsalar för det utökade elevantalet kunde beredas i bredvid nuvarande sovsalar befintliga personalrum, utan att den för direkt vård av eleverna nödiga personalen behövde flytta från anstalten. Detta alternativ förutsatte, att de förhryda förläggningarna för fortsättningskolan elever bibehölles.

Specialskolan för oegentligt dövstumma i Örebro.

Undervisningen av dövstumskolelever med sådana språk- eller hörselrester och förutsättning i övrigt, att hos dem möjliggöres en väsentligt snabbare språkutveckling än hos andra dövstumskolelever har förlagts till specialskolan för oegentligt dövstumma. Denna skola, som är placerad i Örebro, skiljer sig från de övriga dövstumskolorna också därigenom, att den är ett externat. Ur pedagogisk synpunkt anses det vara en avgjord fördel att dessa barn, som förhållandevis snabbt lära sig tala, bringas i kontakt med och växa upp i en naturlig omgivning.

Dövstumskolan i Örebro disponerar för närvarande två mindre byggnader, uppförda åren 1882 respektive 1898.

Skolöverstyrelsen hemställer i sin skrivelse den 22 januari 1943, att specialskolan för oegentligt dövstumma måtte kvarligga i Örebro samt att till reparation och ombyggnad av skolbyggnaderna måtte anvisas ett anslag av 59 000 kronor. Överstyrelsen har därvid anfört bland annat följande.

Skolans nuvarande lokaler äro icke tillräckliga. Tidigare utarbetade förslag till om- och tillbyggnad eller fullständig nybyggnad torde med hänsyn till tidsläget icke böra realiseras. En reparation och ombyggnad av skolans nuvarande byggnader löser enligt skolstyrelsens mening lokalfrågan på ett fullt tillfredsställande sätt för lång tid framåt. Överstyrelsen finner visserligen,

att det av dövstumskolstyrelsen framlagda förslaget till reparation och ombyggnad av dövstumskolans fastigheter ej fullt tillgodoser det lokalbehov, som tidigare ansetts önskvärt. För de närmaste åren kan skolans behov av undervisningslokaler emellertid anses tillgodosett. Överstyrelsen tillstyrker därför styrelsens förslag, som av byggnadsstyrelsen enligt nu företagen kostnadsberäkning beräknats till 59 000 kronor.

Besparingsberedningen hade föreslagit, att specialskolan för oegentligt dövstumma skulle förläggas till Gävle. Som av den tidigare redogörelsen för Gävleskolans lokaler framgått, skulle en sådan förflyttning icke behöva medföra någon ombyggnad i Gävle. Däremot skulle den ha till följd en fördyring av de årliga omkostnaderna för specialskolan med i runt tal 22 000 kronor.

Gävlelokalerna äro för specialskolan onödigt stora. Externering av eleverna erbjuder för dessa ur språkutvecklingssynpunkt betydande fördelar. I den mån eleverna, som bo i fosterhem i staden, bruka det i skolan inhämtade språkmaterialet och få detta berikat genom samvaron med normalt hörande människor utvecklas deras språkliga förmåga i gynnsam riktning, varjämte barnen upptäcka det stora behovet och värdet att kunna tala. Överstyrelsen anser därför att externatformen bör bibehållas för dessa elever.

Överstyrelsen avstyrker därför förslaget om specialskolans förflyttning till Gävle och tillstyrker en om- och nybyggnad till ett belopp av 59 000 kronor.

Statskontoret biträder skolöverstyrelsens förevarande förslag.

Drätselkammaren i Örebro har i en den 23 februari 1943 dagtecknad skrivelse meddelat, att Örebro stad är villig att för tryggande av markbehovet för specialskolan i Örebro vid framtida eventuell utbyggnad å nuvarande tomtområde av skolans lokaler utan kostnad för statsverket tillhandahålla vissa närmare angivna områden för skoltomtens utvidgning.

Förläggningen av norra dövstumskoldistriktets upptagningskola.

Enligt 1942 års försvarsbeslut skall till Härnösand förläggas ett detachement ur Älvsborgs kustartilleriregemente. Detachmentet föreslogs av försvarsutredningen skola träda i verksamhet under budgetåret 1943/44. Enligt försvarsutredningens förslag, som förutsatte, att en ny dövstumskolbyggnad skulle uppföras i Härnösand, skulle den nuvarande dövstumskolbyggnaden därstädes tagas i anspråk för detachementet. För ändamålet erfordrades vissa om- och nybyggnadsarbeten samt utvidgning av dövstumskolans tomtområde. För utvidgning av nämnda tomtområde anvisade 1942 års riksdag medel. Sedan det emellertid visat sig, att den nuvarande dövstumskolbyggnaden i Härnösand icke kunde upplätas för militärt ändamål inom sådan tid, att kustartilleridetachmentet skulle kunna planenligt uppsättas, förordade chefen för försvarsdepartementet i propositionen 1943: 302, att nytt etablissement för Härnösands kustartilleridetachment skulle uppföras å Norra Brännan i Härnösand. Förslaget härom vann riksdagens bifall.

Skolöverstyrelsen — som räknar med att den nuvarande dövstumskolan i Härnösand skall tagas i anspråk för militärt ändamål — hemställer i sin skrivelse den 22 januari 1943, att norra dövstumskoldistriktets upptagnings-

skola skall förläggas till Gävle. Överstyrelsen anför därvid bland annat följande.

Norra dövstumskoldistriktets upptagningsskola är för närvarande förlagd till Härnösand. De nuvarande lokalerna äro i sådant bristfälligt skick, att de icke ens provisoriskt anses kunna utnyttjas, med mindre byggnaden genomgår en omfattande reparation. Då lokalerna efter ombyggnad skola utnyttjas för militärt ändamål, måste en ny skolbyggnad uppföras. Riksdagen har också anvisat medel för en nybyggnad för dövstumskolan i Härnösand. Byggnaden beräknades år 1941 draga en kostnad av 1 200 000 kronor. Inträdda pristegringar torde medföra, att byggnadskostnaderna nu måste beräknas bliva omkring 1 400 000 kronor.

Hela detta belopp skulle kunna inbesparas, om skolan förflyttades från Härnösand till Gävle, där utrymmena äro fullt tillräckliga för att rymma en upptagningsskola med 85 elever. Det överskjutande antalet torde utan svårighet kunna tills vidare externeras. Genom utnyttjande av reservutrymmen å skolans stora vindsvåning torde för en förhållandevis ringa kostnad erforderliga ytterligare sovsalar kunna inredas, om elevantalet varaktigt kommer att hålla sig vid omkring 110.

Genom en förflyttning av dövstumskolan i Härnösand inbesparas byggnadskostnader på 1 400 000 kronor. Då Härnösand och Gävle tillhöra samma dyrortsgrupp (F), bli driftskostnaderna i huvudsak desamma antingen skolan är förlagd i den ena eller andra av de nämnda städerna.

Mot planen på en förflyttning av dövstumskolan i Härnösand söderut kan den invändningen göras, att skolan förlägges i skolområdets sydligaste del, och att den geografiska spridningen av skolorna blir olämplig om de tre upptagningsskolorna placeras i respektive Lund, Stockholm och Gävle. Överstyrelsen vill icke bestrida, att denna invändning må tillmätas viss betydelse. En utredning av frågan om Härnösandselevernans restid visar emellertid, att olägenheterna av en förflyttning bli mindre än vad man a priori är benägen föreställa sig.

Med upptagningsskolan för norra distriktet förlagd till Gävle böra elevernas resor till och från skolan ordnas ungefär på samma sätt som hittills d. v. s. med skolan förlagd till Härnösand. Eleverna böra liksom tidigare uppdelas i 3 grupper: Boden-gruppen (41,89 procent av elevantalet), Sorsele-gruppen (25,68 procent av elevantalet) samt Härnösands-gruppen (24,32 procent av elevantalet). 8,11 procent av elevantalet bo i Gävle eller så nära denna stad, att de själva kunna företaga resorna till och från skolan.

Eleverna från Kopparbergs län, nu undervisade å Manillaskolan, torde böra överföras till Gävle.

Resan Boden—Härnösand kan göras utan övernattning liksom resan Härnösand—Boden, under det att vid resa från Boden till Gävle och omvänt övernattning i Ånge är nödvändig. Ända tills för 1 ½ år sedan övernattade emellertid Boden-gruppens elever förutom i Boden jämväl i Sollefteå för att komma till Härnösand.

Sorsele-gruppens elever komma över Östersund lika bekvämt till och från skolan i Gävle som till och från skolan i Härnösand, ehuru restiden för denna grupp förlänges med cirka 2 timmar.

Med den för eleverna abonnéerade vagnen från Östersund till Gävle kunna efter övernattning i Ånge även Boden-gruppens elever följa.

För flertalet till Härnösands-gruppen hörande elever blir restiden förkortad. För den händelse norra distriktet utökas med Kopparbergs län må framhållas,

att resorna för elever därifrån givetvis komma att bli betydligt kortare till en upptagningskola i Gävle än till en sådan skola i Härnösand. Med tanke härpå torde man kunna påstå, att nackdelarna och fördelarna av dövstumskolans i Härnösand förläggning till Gävle vad elevernas resor beträffar torde komma att i stort sett uppväga varandra.

I staden Härnösand hava endast 2 elever sina hem, 4 elever hava sina hem relativt nära staden, dock icke belägna så, att eleverna på sön- och helgdag lämpligen kunna resa hem. Antalet i Härnösand med omnejd boende elever är ungefär detsamma som antalet i Gävle med omnejd boende elever.

Man torde därför icke med fog kunna säga att med upptagningskolans förläggning till Gävle eleverna i större utsträckning än vad som nu är fallet ryckas från sin hemmiljö.

Ur undervisningssynpunkt måste det anses lika fördelaktigt att ha upptagningskolan för norra distriktet förlagd till Gävle som till Härnösand. I Gävle finnas flera industrier än i Härnösand, vilket måste anses fördelaktigt med tanke på språk- och åskådningsundervisningen vid skolan. Gävle är dessutom icke så stor stad, att eleverna ej kunna tillätas att fritt röra sig i staden på sin fritid.

Statskontoret finner, under förutsättning att Manillaskolan nedlägges, knappast några avgörande skäl tala mot en förläggning av norra dövstumskol-distriktets upptagningskola till Gävle. Skulle åter Manillaskolan komma att bibehållas lär det svårligen kunna anses välbetänkt att uppbygga dövstumskolororganisationen på sådant sätt, att de tre upptagningskolorna förläggas till Lund, Stockholm och Gävle.

I en den 11 december 1942 dagtecknad promemoria, avgiven av generaldirektören W. Björck och byggmästaren A. Diös, vilka jämlikt uppdrag företagit besiktning av den nuvarande dövstumskolbyggnaden i Härnösand, ha minimikostnaderna för en av utredningsmännen angiven begränsad ombyggnad av skolan uppskattats till 1 000 000 kronor.

Vid sammanträde den 26 januari 1943 ha *stadsfullmäktige i Härnösand* fattat alternativa beslut beträffande dövstumskolans bibehållande därstädes av följande innehåll.

Alternativ 1. Härnösands stad inköper av kronan nuvarande dövstumskola för en köpeskilling av 250 000 kronor, av vilket belopp staden genast till kronan inbetalar en summa av 130 000 kronor, motsvarande den kostnad, staten beräknat för reparationer, vilka genast måste utföras å skolan för dess fortsatta användning. Återstoden av köpeskillingen eller 120 000 kronor betalas till kronan, när staten finner tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand;

Alternativ 2. Staden överlämnar redan nu till kronan ett belopp av 130 000 kronor. Sagda belopp använder kronan för att nödigt reparera skolan och bringa den i sådant skick, att den kan användas under en tid av fem år. Därest det sedan finnes anledning att alltjämt i fortsättningen använda gamla skolbyggnaden för fortsatt dövstumskolundervisning, betalar staden ytter-

ligare 120 000 kronor mot att staden av kronan återfår utan vederlag det markområde å s. k. Hovsjorden, vilket staden redan utan vederlag upplåtit till kronan för uppförande av ny dövstumskola.

Länsstyrelsen i Härnösand och styrelsen för dövstumskolan därstädes hemställa, att norra distriktets upptagningsskola bibehålles i Härnösand.

Det sammanlagda elevantalet vid upptagningsskolorna uppgick enligt skolornas kataloger för höstterminen 1943 till 354. Lärjungarnas fördelning efter hemorter framgår av nedanstående sammanställning.

Elever tillhörande		Manilla	Lund	Vänersborg	Härnösand	Summa	% av hela antalet lärjungar
Stockholms	stad . . .	22	—	—	—	22	6,2
Stockholms	län . . .	16	—	—	—	16	4,5
Uppsala	» . . .	9	—	—	—	9	2,5
Södermanlands	» . . .	11	—	—	—	11	3,1
Östergötlands	» . . .	17	—	—	—	17	4,8
Jönköpings	» . . .	1	13	—	—	14	4,0
Kronobergs	» . . .	2	3	—	—	5	1,4
Kalmar	» . . .	—	8	—	—	8	2,3
Gotlands	» . . .	2	—	—	—	2	0,6
Blekinge	» . . .	—	11	—	—	11	3,1
Kristianstads	» . . .	—	11	—	—	11	3,1
Malmöhus	» . . .	2	21	—	—	23	6,5
Hallands	» . . .	1	—	10	—	11	3,1
Göteborgs o. Bohus	» . . .	—	1	30	—	31	8,7
Älvsborgs	» . . .	1	—	20	—	21	5,9
Skaraborgs	» . . .	—	—	8	—	8	2,3
Värmlands	» . . .	—	—	7	—	7	2,0
Örebro	» . . .	—	—	5	—	5	1,4
Västmanlands	» . . .	7	—	—	—	7	2,0
Kopparbergs	» . . .	14	—	—	—	14	4,0
Gävleborgs	» . . .	1	—	—	21	22	6,2
Västernorrlands	» . . .	—	—	—	16	16	4,5
Jämtlands	» . . .	—	—	—	12	12	3,4
Västerbottens	» . . .	2	—	—	27	29	8,2
Norrbottnens	» . . .	1	—	—	21	22	6,2
Summa		109 ¹	68	80	97	354	100,0

¹ Härav tillhöra 13 elever den nu till Manillaskolan förlagda skrivteckenavdelningen.

Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört huvudsakligen följande.

Den koncentration av dövstumundervisningen till tre i stället för fyra upptagningsskolor, som beslutits år 1942, nödvändiggör en omreglering av dövstumskoldistriktet. Antalet sådana distrikt reduceras från nuvarande fyra (södra, västra, östra och norra distriktet) till tre, vilka i enlighet med skolöverstyrelsens förslag torde bära benämnas södra, mellersta och norra dövstumskoldistriktet. De nya distriktet måste givetvis bli större än de nuvarande. Därför kan icke undvikas, att eleverna i flera fall få längre resväg till upptagningsskolorna än hittills varit fallet. Riksdagen har emellertid godtagit denna konsekvens av omorganisationen. Mellan skolorna bära eleverna fördelas på sätt, som med beaktande av såväl pedagogiska som ekonomiska synpunkter befinnes lämpligast.

Vid bedömning av frågan om *specialskolors* förläggning har jag funnit övervägande skäl tala för, att skolan i enlighet med skolöverstyrelsens av statskontoret biträdda förslag bibehålles i Örebro och att de nuvarande dövstumskolbyggnaderna därstädes repareras och ombyggs i huvudsaklig överensstämmelse med ovannämnda förslag. Jag får i detta sammanhang framhålla, att det vid skolan tillämpade systemet med extertering av eleverna synes fungera väl, varför betänkligheter icke torde möta att tillämpa det även i fortsättningen.

Vidkommande de i skolöverstyrelsens utredning framlagda alternativa byggnadsförslagen beträffande *Vänersborg* vill jag framhålla, att jag vid besök på platsen kommit till den uppfattningen, att det är möjligt att åtminstone tills vidare avsevärt inskränka de ifrågasatta byggnadsarbetena. Sålunda torde med den ifrågasatta nybyggnaden av elevhem för 85 elever vid fortsättningsskolan kunna tills vidare anstå. För närvarande förhyras vissa lägenheter till bostäder åt eleverna, då de tidigare befintliga sovsalarna tagits i anspråk för undervisningsändamål. Den sammanlagda årshyran för dessa lägenheter uppgår enligt överstyrelsens utredning till 8 420 kronor. Med tillägg för vissa utgifter för bränsle torde de årliga kostnaderna för de förhyrda lägenheterna kunna uppskattas till i runt tal 9 000 kronor. Förlägges mellersta distriktets upptagningsskola till Vänersborg, torde, såsom nu sker, bostäder för fortsättningsskolans elever bära tills vidare förhyras, varigenom de beräknade utgifterna, 500 000 kronor, för uppförande av elevhem kunna för närvarande undvikas. Vidare torde jämväl, vare sig mellersta distriktets upptagningsskola förlägges till Vänersborg eller ej, de ifrågasatta ombyggnadsarbetena kunna avsevärt inskränkas. Såsom av den av mig i det föregående lämnade redogörelsen framgår har rektor vid dövstumskolorna i samråd med vederbörande länsarkitekt beräknat kostnaderna för byggnadsarbeten, som ansetts omedelbart erforderliga, till 15 700 kronor, om upptagningsskolan förlägges till Vänersborg, och eljest till 62 200 kronor. Försiktigheten synes mig emellertid bjuda att dessa minimikostnader avrundas uppåt till 20 000 kronor respektive 70 000 kronor.

Valet av förläggningssort för *mellersta distriktets dövstumskola* synes — om man till en början bortser från spørsmålet om utnyttjande av skollokalerna i Gävle — även enligt min mening bära stå mellan Vänersborg å ena sidan samt Stockholm (Manilla) å andra sidan. De synpunkter, som kunna anläggas på denna fråga, torde kunna sammanfattas sålunda. Till förmån för Vänersborgsalternativet tala för det första de avsevärda besparingarna i såväl drifts- som

byggnadskostnader i jämförelse med Manillaalternativet. I förstnämnda hänseende belöper sig skillnaden i kostnader till 98 000 kronor årligen; i sistnämnda hänseende utgör differensen till Vänersborgsförslagets förmån omedelbart cirka 50 000 kronor och på längre sikt ytterligare approximativt 350 000 kronor. De lägre driftskostnaderna i Vänersborg bero framför allt på möjligheter av gemensam administration med den dit förlagda fortsättningsskolan men även på att Vänersborg i dyrortshänseende är vida lägre placerat (ortsgrupp D) än Stockholm (ortsgrupp I). De lägre byggnadskostnaderna i Vänersborg åter, sammanhänga med att lokalerna därstädes äro modernare, rymligare och bättre utrustade än de på Manilla. I Vänersborg stå därjämte till skolans disposition vidsträckta och skyddade park- och lekområden, medan Manillaskolans belägenhet på Djurgården i Stockholm icke kan anses vara enbart fördelaktigt för barnen. Över huvud taget synes mig miljön i en mindre stad vara avgjort gynnsammare för eleverna än den, som Stockholm kan erbjuda. Ur allmän synpunkt är det vidare enligt min mening föga eftersträvarsvärt att till huvudstaden förlägga eller där kvarhålla sådana statliga institutioner, som med lika stor fördel kunna ligga i landsorten.

För Stockholmsalternativet åter talar — utom de gamla och förnämliga traditioner, som äro förknippade med skolan på Manilla — främst den omständigheten, att ett jämförelsevis stort antal av skolans elever äro hemmahörande i huvudstaden eller dess omgivningar. Föräldrar och barn ha därigenom tillfälle att träffa varandra icke blott under ferierna utan även under terminerna. Denna fördel komma givetvis dessa föräldrar och barn att förlora, om Manillaskolan lägges ner och barnen fördelas på de övriga upptagningskolorna. Å andra sidan har icke gjorts gällande, att avsaknaden av möjlighet till samvaro med föräldrarna under terminerna skulle ofördelaktigt inverka på barnens psyke. Därjämte är att märka, att även Vänersborg är centrum för ett relativt koncentrerat upptagningsområde; om barnen från detta, i händelse Vänersborgsskolan nedlägges, skulle förflyttas till Stockholm eller Lund, skulle deras kontakt med hemmen givetvis å sin sida försvåras. I varje fall måste förmånen för Stockholmsbarnen att bo i en skola på hemorten vägas mot de merkostnader, som ett bibehållande av denna anordning skulle medföra för statsverket. Räknar man med att ett så stort antal barn som 40 för närvarande åtnjuter den nämnda förmånen under sin vistelse på Manilla, bli statens merutgifter enbart för driften av upptagningskolan cirka 2 500 kronor för vart och ett av dessa barn. Skulle återigen Manillaskolan i framtiden komma att förflyttas till annan ort i östra Sverige, torde visserligen driftskostnaderna reduceras men samtidigt också Stockholmsbarnens möjligheter till kontakt med hemmen minskas.

Vad slutligen beträffar fördelarna, respektive nackdelarna ur pedagogisk synpunkt av en sådan administrativ förening av en upptagningskola med en fortsättningsskola, som nu förekommer i Vänersborg, ha starkt divergerande åsikter gjort sig gällande. För egen del hyser jag den åsikten, att såväl skälen för som argumenten mot formen av förenade skolor överbetonats, och kan därför icke tillmäta de i detta hänseende anförda synpunkterna avgörande vikt för förlägningsfrågans lösning.

Vid en avvägning mot varandra av de nu anförda synpunkterna, har jag kommit till uppfattningen, att skälen för Vänersborgsalternativet väga väsentligt tyngre än de, som åberopats till stöd för Manillaalternativet, och att förstnämnda alternativ således bör läggas till grund för omorganisationen.

Förlägges mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg, torde med

hänsyn till den utvidgning av upptagningskolan i Vänersborg, som då kommer att äga rum, rektorn vid skolorna därstädes böra tilldelas ytterligare hjälp med rektorsgöromålens fullgörande. Skolöverstyrelsens förslag i detta hänseende, i vad detsamma innebär anställande av en assistent med uppgift att under rektors överinseende utöva kontroll över anstaltens materialförråd och biträda vid hantverksarbetets organisation m. m., finner jag motiverat. Mot den föreslagna löneställningen, 16 lönegraden, finner jag icke anledning till erinran. Däremot anser jag inrättandet för den utvidgade upptagningskolas behov av en särskild tillsynslärartjänst i 23 lönegraden icke tillräckligt motiverat. I stället torde en av upptagningskolas lärare i kunskapsämne, som befinneres därtill lämplig, böra förordnas att för viss tid och mot särskild ersättning utöver lön biträda rektor vid den pedagogiska handledningen av upptagningskolas elever. Denne tillsynslärare torde böra erhålla nedsättning i sin undervisningsskyldighet ävensom full befrielse från jourtjänstgöring. Den särskilda ersättningen torde i enlighet med lönenämndens förslag böra utgå med 900 kronor för helt år.

Vid ett nedläggande av Manillaskolan torde seminariet för dövstumslärare, som nu är knutet till denna skola, lämpligen böra förläggas till upptagningskolan i Lund. Dit torde även de nu till Manillaskolan förlagda klasserna för skriv-teckenelever böra förläggas, såframt det befinneres lämpligt att över huvud taget bibehålla dylika specialklasser.

Frågan om förläggningen av mellersta distriktets upptagningskola sammanhänger emellertid nära med spørsmålet om förläggningen av *norra distriktets upptagningskola* på grund av den nyckelställning, som dövstumskollokalerna i Gävle intaga vid lösningen av frågan om dövstumskolväsendets organisation.

Man måste räkna med avsevärda statsutgifter om några år för byggnadsarbeten i Härnösand, om norra distriktets upptagningskola skall vara förlagd där. Förlägges upptagningskolan åter till dövstumskollokalerna i Gävle, synes man icke behöva räkna med några större utgifter för byggnadsarbeten därstädes. Då skolkökslokaler äro erforderliga för en upptagningskola men saknas i dövstumskolbyggnaden i Gävle, måste emellertid sådana lokaler snarast inredas. Kostnaderna för ifrågavarande ändringsarbeten kunna med ledning av beräkningar, som utförts av vederbörande länsarkitekt, uppskattas till 32 000 kronor. Driftskostnaderna för norra distriktets upptagningskola torde bliva i huvudsak desamma, antingen skolan förlägges till Härnösand eller Gävle. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag med hänsyn till elevantalets storlek förutsätter, att, om skolan förlägges till Gävle, staden skall vara villig att utan vederlag överlåta markområden om tillhoppa cirka 11 200 kvadratmeter till utvidgning av den nuvarande skoltomten därstädes, så att den kommer att omfatta omkring 31 000 kvadratmeter.

Under förutsättning att Manillaskolan nedlägges, finner jag i likhet med statskontoret knappast några avgörande skäl tala mot en förläggning av norra distriktets upptagningskola till Gävle. De årliga kostnaderna för upptagningskolorna torde, om norra distriktets upptagningskola förlägges till Gävle och mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg, kunna beräknas bliva omkring (129 000 — 69 000 =) 60 000 kronor lägre än om norra distriktets skola bibehålles i Härnösand och mellersta distriktets skola förlägges till Gävle. Jämväl ur byggnadskostnadssynpunkt måste det anses mycket förmånligare att förlägga norra än mellersta distriktets upptagningskola till Gävle.

Farhågor ha uttalats med hänsyn till den förlängning av resvägen och res-

tiden för barnen från övre Norrland, vilken skulle bli en följd av en förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle. Enligt vad jag inhämtat, torde emellertid möjligheter föreligga att planera barnens resor, vilka lämpligen böra företagas gruppvis i abonnerade vagnar under vårdares uppsikt, på sådant sätt, att olägenheter knappast komma att följa med de längre avstånden mellan skola och hem. Därtill kommer, att i händelse av skolans förläggning till Gävle, dövstumskoleleverna från vissa län komme att få förbättrade förbindelser med sin skola.

Anses emellertid avgörande skäl tala mot en förflyttning av norra distriktets upptagningskola till Gävle — sådana skäl ha dock enligt min mening knappast anförts — torde i stället mellersta distriktets upptagningskola böra förläggas till sistnämnda stad. Att förlägga mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg, om Härnösandsskolan bibehålles, torde av geografiska skäl vara mindre lämpligt.

I vidstående tablå (sid. 23) ha för överskådlighetens skull sammanfattats de beräkningar, vilka legat till grund för mina i det föregående gjorda överväganden rörande de ekonomiska konsekvenserna av olika tänkta alternativ för organisationens utformning. Till denna tablå tillåter jag mig hänvisa.

Under återopande av vad sålunda anförts förordar jag, att norra distriktets upptagningskola förlägges till Gävle och mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg.

Avgörande för frågan, när den av mig förordade omorganisationen av dövstumskolväsendet skall kunna genomföras, synes vara, dels vid vilken tidpunkt de nu av vårdanstalten för dövstamma med komplicerat lyte disponerade dövstumskollokalerna i Gävle kunna frigöras genom vårdanstaltens överflyttning till egendomen Mogård, dels ock vid vilken tidpunkt vissa byggnadsarbeten kunna vara fullbordade, vilka äro erforderliga för att upptagningsskolorna i Lund och Vänersborg skola kunna mottaga det ökade elevantal, som nedläggandet av en upptagningskola medför. Tidpunkten för vårdanstaltens överflyttning till Mogård är beroende på, när vissa där erforderliga byggnadsarbeten, avseende bland annat uppförande av nybyggnad för inkvartering av såväl skolhemmets elever som arbetshemmens skyddslingar, kunna vara fullbordade. Medel till utförande av byggnadsföretagen på Mogård och i Lund ha redan anvisats av riksdagen, men byggnadsarbetena ha ännu ej påbörjats. Med hänsyn till nämnda förhållanden torde den av mig förordade omorganisationen av dövstumskolväsendet böra genomföras först från och med budgetåret 1945/46. Jag anser det likväl nödvändigt, att redan innevarande års riksdag får taga ställning till ifrågavarande organisationsspörsmål, för att omorganisationens genomförande skall kunna i god tid förberedas. Härför talar ock, att tillbörlig hänsyn bör tagas till de befattningshavare, som beröras av omorganisationen.

Motionerna.

Till stöd för det i *motionerna I: 194 och II: 269* framställda yrkandet har anförts bland annat följande.

Det i statsverkspropositionen förelagda omorganisationsförslaget innebär en minskning av de nuvarande skoldistriktet från fyra till tre; Kopparbergs län överflyttas från det nuvarande östra till norra distriktet, Hallands samt Göteborgs och Bohus län överförs från det nuvarande västra till södra distriktet, och övriga delar av de förutvarande östra och västra skoldistriktet samman-

Tablå

utvisande statsverkets kostnader för upptagningskolorna och specialsolan för dövstumma vid olika organisationsalternativ.

Förläggningssort	Byggnadskostnader Kronor		Driftskostnader Kronor	
	Omedelbart	Framdeles	Nuvarande, resp. efter om- organisation	Besparing efter om- organisation
<i>Nuvarande organisation:</i>				
Lund			240 000	
Vänersborg			153 000	
Stockholm (Manilla)			317 000	
Härnösand			252 000	
Örebro (specialskola)			243 000	
Summa			1 205 000	
<i>Ifrågasatt omorganisation:</i>				
Alternativ 1:				
Lund	c:a 300 000	c:a 100 000	295 000	
Vänersborg	c:a 20 000	c:a 350 000	240 000	
Gävle	c:a 32 000		298 000	
Örebro (specialskola)	c:a 60 000		243 000	
Summa	c:a 412 000	c:a 450 000	1 076 000	129 000
Alternativ 2:				
Lund	c:a 300 000	c:a 100 000	295 000	
Stockholm (Manilla)	c:a 70 000	c:a 700 000 ¹	338 000 ²	
Gävle	c:a 32 000		298 000	
Örebro (specialskola)	c:a 60 000		243 000	
Summa	c:a 462 000	c:a 800 000	1 174 000	31 000
Alternativ 3:				
Lund	c:a 300 000	c:a 100 000	295 000	
Stockholm (Manilla)	c:a 70 000	c:a 700 000 ¹	338 000 ²	
Härnösand	0 ³	c:a 1 500 000	300 000	
Gävle (specialskola)	c:a 32 000		265 000	
Summa	c:a 402 000	c:a 2 300 000	1 198 000	7 000
Alternativ 4:				
Lund	c:a 300 000	c:a 100 000	295 000	
Gävle	c:a 32 000		298 000	
Härnösand	0 ³	c:a 1 500 000	300 000	
Örebro (specialskola)	c:a 60 000		243 000	
Summa	c:a 392 000	c:a 1 600 000	1 136 000	69 000

¹ Därest Manillaskolan i stället för att ombyggas förflyttas till ort utanför Stockholm, torde de framtida byggnadskostnaderna böra beräknas till minst 1 500 000 kronor.

² I händelse Manillaskolan förflyttas till ort utanför Stockholm, komma driftkostnaderna att sjunka med ett belopp, som torde kunna uppskattas till cirka 40 000 kronor.

³ Omedelbart erforderliga reparations- och ändringsarbeten, beräknade till 130 000 kronor, bekostas av Härnösands stad.

slås till det i propositionen föreslagna mellersta dövstumskoldistriktet med upptagningssskolan förlagd till Vänersborg. Av befolkningssiffrorna i de nuvarande fyra och de föreslagna trenne nya dövstumskoldistriktet framgår, att Manillaskolans upptagningsområde har den största folkmängdssiffran, 2 047 769 invånare. Om Manillaskolan nedlägges, komma samtliga dövstumma barn från detta distrikt att överflyttas till skolor i västra Sverige och i Norrland. Det föreslagna mellersta dövstumskoldistriktet har ett invånarantal av 2 869 436, av vilka mer än hälften eller 1 624 670 bor inom Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Gotlands län.

Såsom lämpliga förläggningsplatser för de trenne upptagningssskolorna föreslås i propositionen Gävle för norra, Vänersborg för mellersta och Lund för södra distriktet. Om man utgår från tidigare praxis, att dövstumskolor i likhet med andra undervisningsanstalter lämpligen böra förläggas till orter, vilka äro centralt belägna med hänsyn till ifrågavarande geografiska områden och befolkningstätheten inom dessa och från vilka platser bekväma resemöjligheter finnas till hemorten, framstår förslaget med placering av upptagningssskolorna i mellersta och norra dövstumskoldistriktet såsom anmärkningsvärt. Upptagningssskolan i norra distriktet placeras i sydöstra hörnet av detta stora upptagningsområde (Gävle), och mellersta distriktets upptagningssskola förlägges till sydvästra hörnet (Vänersborg) av detta i norr och öster tätbebyggda distrikt. Ur såväl geografiska synpunkter som med hänsyn till befolkningsfördelningen måste dessa förläggningsorter betecknas som de minst lämpliga. Egendomligt är även, att lärjungar från det tätbebyggda området kring Göteborgs stad enligt förslaget skola undervisas vid skolan i Lund och ej vid den väsentligt närmare belägna skolan i Vänersborg. Även för dessa barn innebär alltså regeringsförslaget en försämring.

Om ett nedläggande av en upptagningssskola under nuvarande förhållanden av ekonomiska skäl anses tvingande nödvändigt — några pedagogiska skäl ha ej kunnat anföras för en sådan åtgärd — bör enligt vår mening antingen Manillaskolan bibehållas eller en ny skola, förlagd i Stockholms närhet, uppföras. Skolan bör vara belägen i centrum av det tätast befolkade området i landets mellersta del och äga goda trafikförbindelser med alla delar av distriktet. Innevarande läsår äro 23 lärjungar från Stockholms stad inskrivna vid Manilla, och ett 40-tal lärjungar bo så nära Stockholm, att de kunna resa hem över veckohelgerna.

Så isolerade som dövstumma barn bli, måste det största avseende fästas vid att barnen i all rimlig utsträckning kunna komma i kontakt med hemmen eller släktingar vid den låga ålder, som de befinna sig i, när de gå i upptagningssskolan. Vid en jämkning av den nuvarande dövstumskolororganisationen böra därför de olika upptagningssskolorna förläggas till sådana platser, där så många dövstumma barn som möjligt kunna beredas undervisning i hemorten.

Föreliggande förslag till nedläggande av en upptagningssskola för dövstumma ha framkommit av ekonomiska skäl. Någon konstaterad eller förväntad nedgång av lärjungeantalet i de nu befintliga upptagningssskolorna har icke inträffat under de senaste åren, och den nuvarande skolororganisationen har inte ägt bestånd under längre tid än fem år. Under senare hälften av 1930-talet har däremot en så betydande ökning av födelsetalet iakttagits, att förslag till utökning av folk- och småskoleseminariernas verksamhet framtingats. Någon utredning rörande det sannolika antalet lärjungar i dövstumskolorna under den närmaste framtiden har icke framlagts i samband med förslaget om skolindragningen, och erfarenheterna från de senaste årens intagningsavdelningar

i dövstumskolorna tyda på en icke obetydlig ökning av lärjungeantalet under den närmaste tiden. Enligt en sammanställning över det beräknade lärjungeantalet i upptagningsskolorna under en 10-årsperiod, vilken gjorts med utgångspunkt från den senaste intagningen, visa dessa siffror en ökning av antalet lärjungar från 361 under innevarande läsår till 425 läsåret 1951—52 eller en ökning med mera än 17 procent. Det synes vara en väsentlig brist i den förebragta utredningen, att någon prognos angående lärjungeantalet i upptagningsskolorna ej förebragts vid förslaget framläggande i riksdagen. Vid en ökning av barnantalet enligt de gjorda beräkningarna erfordras det förefintliga utrymmet i samtliga fyra upptagningsskolor. Om fördelningen av lärjungarna i upptagningsskolorna på olika skoldistrikt och geografiska områden må följande anföras. Inom övre Norrland är dövstumfrekvensen ej oväsentligt högre än inom övriga delar av landet. De största anhopningarna av dövstamma lärjungar finnas emellertid i och omkring Stockholm och Göteborg. Men dessa lärjungegrupper skola enligt förslaget undervisas vid skolor i andra delar av landet, stockholmsbarnen i Vänersborg och göteborgsbarnen i Lund. Utan att vi här vilja ta ståndpunkt till norra distriktets förlägningsfråga synes oss förslaget att flytta norra distriktets upptagningsskola från Härnösand till Gävle ur dessa synpunkter ej välgrundat. Om fastigheten vid den förutvarande dövstumskolan i Gävle även för framtiden måste användas som förläggning för en dövstumskola, torde besparingsberedningens förslag av den 5 maj 1941 att dit förflytta dövstumskolan i Örebro, vilken skola har i många avseenden otillfredsställande lokaler, förtjäna att tagas i förnyat övervägande. Skulle så ej bliva fallet, torde andra utvägar att finna nyttig användning för gävleskolans fastighet böra försökas. Förefintligheten av en skolbyggnad i Gävle bör icke få utgöra skäl för genomförandet av en ur sociala och pedagogiska synpunkter otillfredsställande anordning av dövstumundervisningen i riket i övrigt.

Gentemot förslaget att förlägga mellersta distriktets upptagningsskola till Vänersborg har skolöverstyrelsen i sitt yttrande den 18 november 1941 anfört starka betänkligheter av pedagogisk art. Att till samma plats och under samma ledning förlägga en skola för vuxen manlig ungdom och en upptagningsskola för dövstamma barn kan varken med hänsyn till de båda skolornas olikartade uppgifter och lärjungematerial eller ur allmän ordningssynpunkt vara önskligt. Att samma rektor skall på tillfredsställande sätt kunna handhåva ledningen av en sådan kombinerad anstalt av den föreslagna storleksordningen synes tvivelaktigt. Ledningen av fortsättningsskolan berör i första hand utbildning av vuxen ungdom samt med utbildningsverksamheten sammanhängande tekniska och affärsekonomiska problem. För ledningen av en upptagningsskola krävas i främsta rummet psykologiska insikter i och pedagogiska erfarenheter av lärjungarnas språkundervisning och uppfostran. Besparingsberedningens yttrande i denna förlägningsfråga, att fortsättningsskolans stora betydelse närmast synes böra föranleda till att den organiseras såsom självständig anstalt, är säkerligen välgrundat.

Ur de i departementschefens förslag refererade yttrandena synes framgå, att Manillaskolans lärjungar skulle kunna beredas plats vid upptagningsskolan i Vänersborg utan större tillbyggnad till skolfastigheten därstädes, liksom att Örebroskolans lokaler skulle kunna mottaga ända till 150 elever. Manillaskolans fastighet är avsevärt större än de övriga. Erforderligt lokalutrymme för denna skolas 114 lärjungar torde ej finnas tillgängligt vid skolorna i Gävle och Vänersborg utan avsevärda tillbyggnader. Nedan anförda siffror torde belysa detta förhållande utan ytterligare kommentarer.

Skolfastigheter efter storleksordning	Sammanlagd golvyta m ²	Lärosalar golvyta m ²	Gymnastiksal m ²	Dagrum m ²	Reservutrymme m ²
Manilla, Stockholm	3 451,6	573,9	250,8	190,4	433,5
Härnösand	2 018,2	521,4	154,0	131,8	—
Gävle	2 148,6	495,4	178,6	181,3	—
Lund	2 121,5	439,3	137,2	135,2	—
Vänersborg, upptagningsskolan	1 866,1	525,1	151,4	165,8	—
Örebro	720,5	357,6	90,0	74,8	—

Manilla dövstumskola har det ojämförligt största lokalutrymmet av samtliga dövstumskolor, och skolfastigheten äger utöver de för skoländamål upptagna lokalerna en för bostadsändamål inredd utrymmesreserv av 433 kvadratmeters golvyta. Dessa lokaler äro för närvarande uthyrda till lärarbostäder men kunna utan några nämnvärda ändringar användas till bostäder för lärjungar. Samtliga övriga dövstumskolor ha mindre utrymme för undervisningslokaler än Manilla. Gymnastiksal och dagrum äro avsevärt större å Manilla än vid övriga skolor. Vid skolorna i Örebro och Vänersborg skulle säkerligen efter förslagets genomförande uppkomma en trångboddhet, som kunde medföra hygieniska vådor för både lärjungar och personal. Med hänsyn till förefintliga utrymmen är Manilla den enda upptagningsskola, som kan mottaga ett ökat elevantal utan tillbyggnad — detta sagt oberoende av frågan om en framtida lösning med skolans bibehållande vid Manilla ur andra synpunkter vore önskelig och lämplig. Ett skolinternat för dövstumma lärjungar bör dock ej omfatta mer än omkring 110 elever, om skolans karaktär av hem i någon mån skall kunna bibehållas.

I den tablå över kostnaderna för reparation av skolbyggnader, som återgivits å s. 509 i årets åttonde huvudtitel, framstår såsom anmärkningsvärd skillnaden mellan å ena sidan de låga belopp, som upptagits för iståndsättande av skolfastigheterna i Vänersborg, Gävle och Örebro, och å andra sidan de väsentligt högre kostnader, som beräknats för skolorna å Manilla samt i Lund och Härnösand. Manillaskolans huvudbyggnad är uppförd år 1863, tillbyggd och moderniserad år 1912, då även ekonomibygnaden uppfördes. Dövstumskolan i Lund är byggd år 1871, i Vänersborg år 1896, i Örebro år 1882, i Gävle år 1897 och i Härnösand år 1896. Den senast uppförda skolbyggnaden, Gävleskolan, har alltså varit i bruk i 47 år och den äldsta, Manillaskolan, i 81 år. Samtliga byggnader för skolinternat äro uppförda efter i huvudsak likartad plan med stora sovsalar och dagrum för lärjungarna. Ingen av dessa skollokalerna är inredd med smärre bostadsrum för eleverna, och vid eventuell omändring till moderna skolinternat av hemkaraktär tarvas ombyggnad av samtliga, således även i Gävle och Vänersborg. De i tablåen angivna kostnadssummorna för sådan renovering och modernisering måste således för dessa skolor uppgå till större belopp än de i tablåen upptagna. De angivna kostnadssummorna avse således icke de verkliga kostnaderna för en tillfredsställande modernisering av respektive skolor, utan endast de minimibelopp, som vederbörande skolstyrelser i frågans nuvarande läge uppgivit såsom nödvändiga. Efter en genomförd omorganisation i enlighet med det föreliggande förslaget torde framställningar rörande de verkliga kostnader, som föranledas av

skolöverflyttningarna, omedelbart komma att ingivas. Sannolikt torde då helt nya lokaler för dövstumskolan i Örebro visa sig vara nödvändiga.

I hyresbelopp för tjänstebostäder vid Manilla erhåller statsverket för närvarande en årlig inkomst av omkring 15 000 kronor, vilket inkomstbelopp bortfaller vid skolans nedläggande. På grund av nu gällande dyrortsgruppering äro avlöningskostnaderna högre i Stockholm än exempelvis i Vänersborg, men det torde vara ovisst, om denna dyrortsgruppering kommer att kvarstå oförändrad under någon längre tid. Tendensen till prisutjämning måste även i andra avseenden påverka driftskalkylerna och minska skillnaden i utgifter mellan Vänersborgsalternativet och alternativet med upptagningskolan bibehållen i Stockholm eller förlagd till dess närhet.

De ekonomiska beräkningar, som statskontoret och departementschefen tillmätt avgörande betydelse vid förslaget om Manillaskolans nedläggande, skola därför säkerligen ej visa sig hållbara, sedan den föreslagna förändringen väl blivit genomförd.

Vid Manilla undervisas innevarande vårtermin trenne skriv-teckenklasser, och även för framtiden torde man få räkna med en lärjungegrupp om ca 20 lärjungar från alla delar av landet i denna avdelning. I propositionen föreslås, att denna lärjungegrupp skall överflyttas till dövstumskolan i Lund. Resorna för lärjungar tillhörande dessa klasser från övre Norrland till Lund bli både tröttande och kostsamma, och avstånden från skolan till hemmen bli för många av barnen avsevärda. Så länge sådana skriv-teckenklasser finnas, böra de undervisas vid den mest centralt belägna upptagningskolan.

Dövstumslärarseminariet, som sedan år 1874 varit förlagt till Manilla dövstumskola, skulle enligt förslaget förflyttas till Lund. Den erfarenhet rörande dövstumslärares utbildning, som under många år förvärvats vid Manilla, skulle alltså ej vidare komma lärarutbildningen till godo. I huvudstaden finnas därjämte vetenskapsmän och lärare för specialundervisning i sådana av seminariets ämneskurser som röst- och talfysiologi, hörsselfysiologi, talteknik m. m., vilka icke för närvarande stå till buds å annan plats i landet. Ett överflyttande av seminariet från huvudstaden till från Stockholm avlägsen ort skulle i avsevärd grad minska seminariets förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose lärarutbildningen.

För de dövstummas samhälleliga omvårdnad är det icke av ringa betydelse, att personer, vilka ägna sig åt undervisning, sjukvård och annan social verksamhet, få tillfälle att taga kännedom om de dövstamma och deras undervisning. Under senare år ha ett stort antal enskilda studerande och studiegrupper från till huvudstaden förlagda utbildningskurser i sjukvård, social medicin, psykologi och pedagogik, studerande vid socialinstitutet m. fl., sammanlagt 500—600 personer årligen, besökt Manilla dövstumskola i studiesyfte. Om skolan flyttas så långt bort som till Vänersborg, torde denna upplysningsverksamhet rörande de dövstamma komma att upphöra.

Om en minskning av de nuvarande fyra dövstumskoldistrikten till tre av ekonomiska skäl ändock anses tvingande, trots alla pedagogiska och sociala nackdelar därav, synas oss de tre upptagningsskolorna böra förläggas till Lund, stockholmstrakten och Härnösand. Fortsättningsskolan för gossar i Vänersborg bör i likhet med fortsättningsskolan för flickor i Växjö organiseras såsom en särskild anstalt med differentiering på flera yrkesgrenar. Kostnader för elevbostäder inbesparas. Specialskolan för dövstamma i Örebro, som mottager lärjungar från alla delar av landet, kan med fördel förläggas till Gävle. Därigenom inbesparas kostnader för nybyggnad av skollokaler i Örebro.

I denna motion vilja vi emellertid inskränka oss till att taga ställning till förläggningen av mellersta distriktets upptagningskola. Av skäl, som i det föregående framlagts, anse vi de eventuella statsfinansiella fördelarna av en förläggning till Vänersborg vida mindre än som i statsverkspropositionen framhålles och under alla förhållanden inte så stora att de kunna övertäga de pedagogiska och sociala skäl, som obetingat tala för att distriktets upptagningskola förläggas till Stockholm eller dess närhet. Såsom det framgår av utredningen, torde mindre reparationer till en ungefärlig kostnad av 70 000 kronor erfordras för att avhjälpa de påtagligaste bristerna vid Manilla. Även om dessa medel inte torde behöva uppföras i årets riksstat — den nya organisationen har inte tänkts bli tillämpad förrän fr. o. m. ingången av budgetåret 1945/46 — synes oss det ändamålsenligaste förfarings sättet vara, att riksdagen nu beslutar sig för att Manillaskolan bibehålles tills vidare och underkastas nödortftiga förbättringar. Efter några år och sedan stabiliserade förhållanden inträtt bör sedan frågan om den definitiva förläggningen av distriktets skola tagas upp till förnyad omprövning; utredningen bör därvid ta sikte på den ur pedagogiska och ekonomiska synpunkter fördelaktigaste lösningen och alltså omfatta en undersökning av inte blott Manillainstitutionens bevarande utan även bland annat besparingsberedningens förslag att uppföra en helt ny skola i Stockholms närhet, så belägen att byggnads- och driftskostnader kunna hållas tillbaka samtidigt som fördelarna för barnen och undervisningen av närheten till Stockholm med alla dess centrala kommunikationer och institutioner ej gå förlorade.

I motionerna I: 242 och II: 368 har anförts huvudsakligen följande.

När dövstumundervisningen i riket år 1885 genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen fick en fastare organisation, beslöts tillika, att Härnösand skulle vara förläggningssort för sjunde dövstumskoldistriktet, vilket omfattade Norrland. Det var redan då ett uppenbart norrlandsintresse, att upptagnings-skolan skulle ligga centralt inom det väldiga distriktet. Sedan skolans tillkomst i Härnösand har ingenting vare sig i geografiskt hänseende eller ur kommunikationssynpunkt förebragts, som skulle motivera en förflyttning av skolan. I varje fall skulle en förflyttning söderut stå i klar strid med önskemålet att ha skolan i möjligaste mån centralt förlagd. Det är ovedersägligen alltjämt ett hela Norrlands intresse, att Härnösand jämväl i fortsättningen får förbli förläggningssort för skolan. Här för talar icke blott, att det måste anses olämpligt, att en för enbart Norrland inrättad institution förläggas utom det egentliga Norrland, utan även och framförallt att skolan därigenom får behålla sitt förhållandevis centrala läge inom det verksamhetsområde, dit den hör. Förläggas skolan till Gävle, alltså i det stora verksamhetsområdets yttersta södra del, förlänges resan för barnen från det Norrland, som ligger norr om Härnösand, med icke mindre än 30 mil. Det får icke förbises, att lärjunge-materialet till övervägande del kommer från övre Norrland. Det torde icke råda något tvivel om att resorna redan nu äro ansträngande för barnen med hänsyn till deras ålder och även ekonomiskt betungande för deras anhöriga i fall av besök vid skolan. Dessa förhållanden förvärras ju avsevärt, om skolan flyttas ända ned till Gävle, d. v. s. till upplandsgränsen. Anhöriga från övre Norrland berövas i varje fall möjligheten att besöka sina barn under skolvistelsen i Gävle på grund av de oerhört långa resorna och därmed förenade kostnaderna.

En förflyttning av skolan till Gävle skulle för övrigt ge ett visst fog för

anmärkningen, att Norrland i olika avseenden missgynnas till förmån för de sydligare landsdelarna. Det lär nämligen bli svårt att värja sig mot misstanken, att bakom förslaget om förläggningen intill upplandsgränsen av en för Norrland särskilt avsedd institution ligger en strävan att komma bort från Norrland med den verksamhet, varom här är fråga. Skall skolan även till fullo vara en upptagningskola för Norrland, så kan den rimligtvis icke vara sydligare förlagd än till Härnösand.

Fördelningen länsvis av antalet vid skolan varande barn under nedan angivna fyra läsår framgår av följande uppställning:

	1938/39	1940/41	1942/43	1943/44	Antal barn
Gävleborgs län	13	17	15	21	= 66
Jämtlands län	17	17	11	12	= 57
Västernorrlands län	20	12	12	16	= 60
Västerbottens län	33	23	21	27	=104
Norrbottnens län	26	17	15	21	= 79
Antal barn vid skolan	109	86	74	97	

Av uppställningen framgår, att under fyraårsperioden övervägande antalet barn kommer från övre Norrland.

I propositionen synas barnens resor icke tillräckligt blivit beaktade. Det yttras nämligen där, att fördelarna och nackdelarna beträffande barnens resor »torde komma att i stort sett uppväga varandra». Detta synes icke vara riktigt.

Av barn från översta Norrland, den s. k. bodengruppen, måste 41.89 procent av barnen för resa till Härnösand övernatta i Boden. För resa till Gävle måste hela gruppen tillika övernatta i Ånge. För sorselegruppen, utgörande mer än 25 procent av hela elevantalet vid skolan under fyraårsperioden, förlänges restiden till Gävle med cirka två och en halv timme.

Barn från Gävleborgs län synas däremot i intet enda fall behöva övernatta under resa till Härnösand.

En förflyttning av skolan till Gävle medför sålunda en högst avsevärd förlängning av barnens från övre Norrland redan förut långa och tröttsamma resor och ställer dem uppenbart i ett ännu ofördelaktigare läge i jämförelse med övriga dövtumma skolbarn i riket.

Vad angår barnens föräldrar är det ett ofrånkomligt faktum, att dessa vilja om möjligt någon gång besöka barnen i skolan för att bilda sig en föreställning om under vilka förhållanden, barnen vistas vid skolan. Måhända ha föräldrabesök, sedan barnen intagits vid skolan, icke i någon större utsträckning förekommit, beroende på de stora avstånden i Norrland, men när barnen första gången anlända till skolan åtföljas de ofta av sina föräldrar och vid konfirmationen förekomma icke sällan föräldrabesök. Skulle nu de redan förut stora avstånden ytterligare ökas i den avsevärda grad, förflyttningen av skolan innebär, blir följderna härav, att barnen från större delen av Norrland under vistelsen vid skolan helt skiljas från föräldrarna utan ekonomisk möjlighet för dessa att besöka barnen.

Skolans förflyttning till Gävle motiveras med ekonomiska skäl. Mot dessa måste emellertid vägas även andra. Det är dock en allvarlig sak att bryskt avbryta den sextioåriga tradition, som skolan har i Härnösand, och rycka upp den ur dess nuvarande geografiska grund. Ett sådant förfaringsätt skulle måhända kunnat i någon mån rättfärdigas, om det gällt att finna en *ur norr-*

ländsk synpunkt ännu centralare förläggning. Det blir emellertid rent oförsvarligt, då det leder till en förflyttning, som praktiskt taget placerar skolan i portgången till Uppland. Förflyttningen skulle för övrigt innebära, att tillfälliga ekonomiska svårigheter finge ett för oöverskådlig tid bestående menligt inflytande på den avgjort större delen av Norrlands dövstumma barns skolförhållanden.

Den i propositionen angivna kostnaden, drygt en miljon kronor, för skolans reparation och iståndsättande i fullgott skick förefaller mycket hög. Så sent som år 1942 gjordes enligt sakkunnigeutlåtande gällande, att nuvarande skolbyggnaden kunde repareras för en kostnad betydligt understigande nu angivet belopp. Denna omständighet lämnar giltigt skäl för antagandet, att delade meningar kunna råda om storleken av den kostnad, erforderliga reparationer verkligen betinga.

Med åsidosättande av norrländska intressen i övrigt har, som ovan antytts, förflyttningen föreslagits uteslutande i besparingssyfte. Besparingsintresset, som i och för sig är värt allt beaktande, kan måhända dock i icke ringa grad tillgodoses även om skolan kvarbliver i Härnösand, därest det visar sig, att i propositionen angivna reparationskostnader kunna nedbringas. Ty berörda kostnader och den vinst, som avsetts uppkomma genom förflyttningen, stå i inbördes sammanhang. Innan beslut om förflyttning fattas, bör därför under alla omständigheter förslag till reparationer och eventuell tillbyggnad av den nuvarande skolbyggnaden för att få denna i ett fullt tillfredsställande skick för undervisningen vara noggrant angivna och lika noggrant kostnadsberäknade. Visar det sig därvid att icke någon väsentlig besparing kan göras genom förflyttningen, finnes intet skäl för att förflytta skolan från det egentliga Norrland, där den med all rätt hör hemma.

Det skall även i sammanhanget framhållas att skolans nuvarande tomt är idealisk och motsvaras på intet sätt av skoltomten i Gävle. Förutom närbelägenheten till skog och mark är tomtens stora areal av oskattbart värde för barnen.

Utskottet.

Landet är för närvarande uppdelat i fyra dövstumskoldistrikt, nämligen södra dövstumskoldistriktet med en upptagningsskola i Lund och omfattande Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län,

västra dövstumskoldistriktet med en upptagningsskola i Vänersborg och omfattande Hallands, Göteborgs- och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län,

östra dövstumskoldistriktet med en upptagningsskola å Manilla i Stockholm och omfattande Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Västmanlands och Kopparbergs län samt

norra dövstumskoldistriktet med en upptagningsskola i Härnösand och omfattande Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

I Örebro finnes en specialskola för oegentligt dövstumma och i Gävle en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, vilken anstalt är avsedd att under loppet av nästa budgetår överflyttas till den av staten för ändamålet inköpta egendomen Mogård i Finspångs köping, Östergötlands län.

Två fortsättningsskolor finnas anordnade, den ena för gossar i Vänersborg och den andra för flickor i Växjö, varjämte å Broby gård i Funbo socken, Upplands län, finnes upprättad en lantbruksskola för dövstumma.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1942 års riksdag, att en av de nuvarande upptagnings-skolorna skulle nedläggas. Frågan om vilken av skolorna som skulle upphöra har emellertid hittills hållits öppen.

Departementschefen har nu framlagt förslag i nämnda avseende och därvid förordat, att de tre kvarblivande dövstumskoldistriktet, benämnda södra, mellersta och norra dövstumskoldistriktet, skulle få sina upptagnings-skolor för-lagda, det södra i Lund, det mellersta i Vänersborg och det norra i Gävle. De nuvarande dövstumskolorna i Härnösand och å Manilla skulle alltså ned-läggas. Vad angår specialskolan i Örebro föreslår departementschefen dess bi-behållande därstädes. Beträffande de två fortsättningsskolorna och lantbruks-skolorna ifrågasättes icke någon ändrad förläggning. Den sålunda föreslagna omorganisationen av dövstumskolväsendet är avsedd att genomföras från och med budgetåret 1945/46.

Vad till en början beträffar *specialskolan i Örebro* har utskottet liksom de-partementschefen funnit att övertvägande skäl tala för att skolan bibehålles i Örebro och att de nuvarande dövstumskolbyggnaderna därstädes repareras och ombyggas på sätt departementschefen förordat.

För *södra* distriktets upptagnings-skola har icke ifrågasatts någon annan för-läggningssort än den nuvarande i Lund. Utskottet har icke heller funnit anled-nig till någon erinran mot denna förläggning.

Vad härefter angår förläggningarna av *mellersta* och *norra* distriktets upp-tagnings-skolor har — såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår — olika meningar gjort sig gällande. Skolöverstyrelsen har sålunda förordat, att mellersta distriktets skola skulle förläggas till Manilla för att vid en senare tidpunkt förflyttas till en nybyggnad i Stockholms närhet och norra distriktets skola förläggas till Gävle. Statskontoret åter har förordat, att mellersta distriktets skola förläggas till Vänersborg och samorganiseras med fortsättningsskolan därstädes samt har, under förutsättning att Manilla-skolan nedlägges, icke funnit avgörande skäl tala emot, att norra distriktets upptagnings-skola förläggas till Gävle. Departementschefen har såsom redan här ovan framhållits anslutit sig till statskontorets förslag. I motionerna I: 194 och II: 269 har yrkats, dels att riksdagen måtte avslå förslaget om förläggande av mellersta distriktets skola till Vänersborg, dels ock att skolan å Manilla tills vidare skulle bibehållas, ävensom hemställt, att frågan om den definitiva förläggningen av mellersta distriktets upptagnings-skola måtte bliva föremål för en förnyad utredning. Slutligen har i motionerna I: 242 och II: 368 yrkats, att riksdagen ville besluta att norra distriktets upptagnings-skola bibehålles i Härnösand.

Vidkommande förläggningen av *mellersta* distriktets upptagningskola har departementschefen — på sätt framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen — ingående mot varandra vägt de skäl som tala till förmån för Vänersborgs-alternativet och till förmån för Manilla-alternativet och därvid funnit det förstnämnda alternativet böra läggas till grund för omorganisationen. Jämväl utskottet har vid sin prövning av förevarande fråga kommit till samma uppfattning. För Vänersborgs-alternativet tala icke minst de icke oväsentliga besparingar som här uppstå i såväl drifts- som byggnadskostnader i jämförelse med Manilla-alternativet. Vidare anser utskottet liksom departementschefen, att miljön i en mindre stad är gynnsammare för eleverna än den, som Stockholm kan erbjuda. I motionerna I: 194 och II: 269 har bland annat påyrkats, att frågan om förläggningen av det mellersta distriktets upptagningskola skulle göras till föremål för en förnyad utredning. Utskottet kan för sin del icke finna de skäl som anförts härför bärande. Frågan har redan nu under ett par års tid blivit ingående utredd och några nya synpunkter för bedömandet av ärendet torde genom en ytterligare omprövning näppeligen kunna framkomma. Det har visserligen gjorts gällande, att den utredning, på vilken departementschefen stöder sitt nu framlagda förslag, lider av den bristen, att någon prognos angående det blivande lärjungeantalet i upptagningsskolorna ej förebragts. En dylik prognos måste emellertid enligt utskottets mening vidlädas av åtskilliga mycket osäkra faktorer och torde knappast kunna giva några säkrare hållpunkter för ett bedömande nu av det antal dövstumma barn, varmed man i en framtid har att räkna. Skulle det emellertid framdeles visa sig att den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen kommer att stå sig eller ytterligare öka och att detta förhållande även kommer att medföra en ökning av antalet dövstumma barn bör frågan om inrättandet av ett fjärde dövstumskoldistrikt upptagas till övervägande. Enligt utskottets mening torde vid sådant förhållande detta distrikt böra omfatta det övre Norrland och få sin upptagningskola förlagd på någon härför lämplig plats i denna landsända. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på detta område.

Emot Vänersborgs-alternativet har anförts, att det jämförelsevis stora antal barn, som äro hemmahörande i Stockholm och dess närhet, skulle genom förläggningen av mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg förlora den nuvarande kontakten med sina hem. Utskottet, som utgår ifrån, att Göteborgs och Bohus län kommer att hänföras till det mellersta distriktet och icke såsom skolöverstyrelsen i sitt förslag ifrågasatt till det södra, vill framhålla, att den förmån som Stockholmsbarnen sålunda gå miste om i stället kommer att åtnjutas av barnen i Göteborg och dess närhet. Med det fåtal upptagningskolor, som komma att finnas i landet är det givetvis ogörligt att tillgodose alla de intressen, som från olika håll i detta hänseende göra sig gällande.

Det har vidare framhållits, särskilt från skolöverstyrelsens sida, att det icke

vore lämpligt främst ur pedagogisk synpunkt att till en administrativ enhet förena en upptagningsskola med en fortsättningsskola såsom för närvarande är fallet i Vänersborg. Utskottet kan icke finna att vad i nämnda avseende anförts mot Vänersborgs-alternativet kan tillmätas avgörande betydelse. Vad skolöverstyrelsen anført rörande nackdelarna ur pedagogiska och andra synpunkter av en upptagningsskolas förläggning i samband med en fortsättningsskola har synes det utskottet vederlagts av de praktiska, positiva erfarenheter av ett dylikt samarbete, som hittills vunnits.

Utskottet anser sig böra biträda departementschefens förslag om inrättande vid Vänersborgsskolan av en assistentbefattning i 16 lönegraden samt angående förordnande mot ett arvode av 900 kronor för år av en av upptagningsskolans lärare i kunskapsämne såsom biträde åt rektor vid den pedagogiska handledningen av upptagningsskolans elever. Skulle emellertid erfarenheten visa att ledningen för fortsättningsskolan lämpligen bör frikopplas från ledningen för upptagningsskola synes det böra övervägas att tillsätta en särskild styresman för fortsättningsskolan.

Med avseende å fortsättningsskolan i Vänersborg vill utskottet framhålla, att det synes utskottet önskvärt, att spørsmålet om dess organisation och eventuella utbyggnad blir föremål för närmare överväganden från Kungl. Maj:ts sida. I skolan meddelas nu undervisning i yrkena snickeri, skradderi och skomakeri. Enligt utskottets mening bör det undersökas, huruvida icke även andra yrkesgrenar böra upptagas på fortsättningsskolans program. Frågan om ett uppförande av ett elevhem för skolans räkning är även aktuell, ehuru man tills vidare torde kunna acceptera den av departementschefen angivna linjen att liksom för närvarande förhyra bostäder för elevernas räkning.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker utskottet departementschefens förslag om förläggandet av det mellersta dövtumskoldistriktets upptagningsskola till Vänersborg och avstyrker bifall till det i motionerna I: 194 och II: 269 framställda yrkandet.

Beträffande *norra* dövtumskoldistriktet har utskottet funnit det uppenbart, att skolbyggnaden i Härnösand befinner sig i ett så bristfälligt skick, att det icke längre kan anses försvarbart att uppskjuta åtgärder för lösandet av denna skolas lokalfråga. Emellertid sammanhänger detta spørsmål med frågan om upptagningsskolans förläggning. Såsom tidigare erinrats bliva Gävleskolans lokaler lediga i och med att den därstädes nu förlagda anstalten för dövtumma med komplicerat lyte överflyttas till egendomen Mogård. Riksdagen framhöll i sin skrivelse 1942: 336, att riksdagen ansåg Gävleskolans relativt goda lokaler böra såvitt möjligt komma till användning i dövtumvärden. Av den i detta ärende förebragta utredningen framgår, att minimikostnaderna för en mera fullständig ombyggnad och modernisering av Härnösandsskolans byggnad kan uppskattas till 1 000 000 kronor och att en nybyggnad för skolan beräknas till omkring 1 500 000 kronor. Därest *norra* distriktets upptagningsskola förlägges till Gävle kräves där visserligen en del ombyggnadsarbeten,

vilka emellertid äro av mindre storleksordning. Det torde böra erkännas att det ur geografisk synpunkt medför vissa olägenheter att norra distriktets skola — om den förlägges till Gävle — kommer att befinna sig i distriktets sydligaste del. Resvägen och restiden för barnen från övre Norrland bliva längre och ökade svårigheter kunna uppstå för föräldrarna att besöka barnen. Vad beträffar barnens resor torde emellertid möjligheter föreligga att planera dessa resor så, att olägenheter knappast komma att följa med de längre avstånden mellan skola och hem. Enligt vad utskottet erfarit förekomma besök från föräldrarnas sida vid nuvarande förhållanden med skolans placering i Härnösand i tämligen ringa utsträckning, varför den förlängda resvägen för föräldrarna till Gävle icke torde kunna anföras såsom ett alltför tungt vägande motiv mot skolans förläggande till sistnämnda stad. Utskottet är medvetet om att Gävleföreläggningen icke är en i alla avseenden idealisk lösning av förläggningsfrågan för norra distriktets skola, men vid frågans bedömande har det för utskottet framför allt varit av avgörande betydelse att tillgodose dels att de relativt goda lokalerna i Gävle komma till fortsatt användning i dövstumvården, vilket är av vikt ur statsfinansiella synpunkter, dels ock att tillfredsställande lokaler snarast möjligt komma att ställas till det norra distriktets upptagnings-skolas förfogande. Utskottet anser sig därför böra biträda departementschefens förslag även beträffande Härnösandsskolans förflyttning till Gävle och kan icke tillstyrka bifall till det i motionerna I: 242 och II: 368 framställda yrkandet. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om vad utskottet här ovan uttalat i fråga om förläggningen av en fjärde upptagnings-skola, därest utvecklingen gör inrättandet av ett fjärde dövstumskoldistrikt nödvändigt. Vid sådant förhållande skulle Gävleskolan alltjämt erfordras men kunna få sitt upptagningsområde förskjutet längre söderut.

Utskottet vill här slutligen uttala, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vid prövningen av distriktsindelningen beaktar, att eleverna fördelas mellan upptagnings-skolorna på sätt, som med hänsyn till geografiska, pedagogiska och ekonomiska synpunkter befinnes lämpligast.

Utbildningstiden vid lantbruksskolan för dövstumma.

I samband med statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet inrättades en fortsättningsskola för undervisning av dövstumma gossar i lantbruk och trädgårdsskötsel, benämnd lantbruksskolan för dövstumma och förlagd till Broby gård i Funbo socken i Uppland. Enligt gällande stadga angående dövstumundervisningen utgör utbildningstiden vid denna skola tre arbetsår på lantbrukslinjen och fyra arbetsår på trädgårdslinjen. Höstterminen 1943 uppgick hela antalet lärjungar vid skolan till 25, varav 21 på lantbrukslinjen och 4 på trädgårdslinjen. Av lantbrukslinjens lärjungar tillhörde 9 första, 4 andra och 8 tredje klassen, och av trädgårdslinjens lärjungar tillhörde 2 första, 1 tredje och 1 fjärde klassen. Intagning av elever har tidigare ägt rum vid upp-

tagningsskolorna i Lund och på Manilla varje år med udda årtal och vid övriga upptagningsskolor varje år med jämnt årtal. Detta har medfört, att lantbruksskolan för dövstumma hittills årligen tillförts nya elever. Då intagning av elever vid upptagningsskolorna numera äger rum endast vartannat år, nämligen varje år med udda årtal, kommer Brobyskolan att från år 1946 tillföras nya elever endast vartannat år.

Lärarkollegiet vid lantbruksskolan för dövstumma har gjort framställning om viss förändring av utbildningstiden vid nämnda skola. Kollegiets förslag, som tillstyrkts av *skolans styrelse*, innebär dels en utökning av utbildningstiden på lantbrukslinjen till fyra arbetsår dels ock en avkortning av det fjärde utbildningsåret på trädgårdslinjen till samma omfattning, som föreslagits för lantbrukslinjens fjärde klass.

Med hänsyn till rådande arbetsmarknadsförhållanden föreslås emellertid, att det sista arbetsåret på lantbrukslinjen skall avkortas och avslutas omkring den 31 mars. Av nyssnämnda skäl anses även det fjärde arbetsåret på trädgårdslinjen böra avkortas och avslutas vid samma tidpunkt. Såsom skäl för förlängningen av utbildningstiden på lantbrukslinjen har särskilt framhållits dels vissa nackdelar av ekonomisk, praktisk och pedagogisk art, vilka sammanhånga med att denna linje är treårig och att linjen kommer att tillföras nya elever endast vartannat år, dels ock behovet av en längre tid för såväl den praktiska som den teoretiska utbildningen. Den föreslagna förlängningen av utbildningstiden på lantbrukslinjen torde endast medföra en relativt ringa utgiftsökning, huvudsakligen avseende anslagsposterna till kosthåll och beklädning för eleverna. Samtidigt torde emellertid vissa framdeles eljest erforderliga utgifter för lejd arbetskraft vid skolans lantbruk kunna undvikas. Avkortningen av det fjärde arbetsåret på trädgårdslinjen medför en viss utgiftsminskning.

Inspektören för dövstumundervisningen och skolöverstyrelsen ha tillstyrkt bifall till ifrågavarande förslag.

Departementschefen, som likaledes biträtt förslaget, har ansett, att de sålunda förordade förändringarna beträffande utbildningstiden böra genomföras från och med budgetåret 1944/45.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot departementschefens här ifrågavarande förslag.

Utskottet.

Anslagsberäkningar.

Beträffande anslaget till avlöningar vid dövstumskolorna för budgetåret 1944/45 innebär Kungl. Maj:ts förslag, att anslaget skulle minskas med 13 000 kronor till 1 180 000 kronor. Departementschefen har vid anslagsberäkningarna utgått ifrån, att de nuvarande fyra upptagningsskolorna komma att bibehållas under nämnda budgetår samt att vårdanstalten för dövstumma med

komplicerat lyte jämväl under nästa budgetår kommer att vara förlagd till Gävle.

Departementschefen, som tillstyrkt, att en ekonomist av första klass (eldare) anställs vid lantbruksskolan i Broby, har beträffande anslagsberäkningarna anfört följande.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän torde, med hänsyn till att vissa befattningar icke tillsatts med ordinarie innehavare i avvaktan på beslut om dövstumskolväsendets framtida organisation, kunna sänkas till 615 000 kronor (— 9 500). Arvodesposten bör uppföras med oförändrat belopp, 24 400 kronor. Anslagsposten till avlöningar till vård- och ekonomipersonal torde icke behöva höjas med anledning av den av mig förordade förstärkningen av personalen vid lantbruksskolan i Broby utan böra uppföras med oförändrat belopp, 220 000 kronor. Till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal utgår för närvarande ett anslagsbelopp av förslagsvis 183 300 kronor, vilket ej må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Då vissa ordinarie tjänster icke tillsatts med ordinarie innehavare, medför detta ökad belastning av sistnämnda anslagspost. Med hänsyn härtill anser jag mig icke böra föreslå någon sänkning av denna anslagspost, ehuru för nästkommande budgetår kan räknas med minskat behov av icke-ordinarie lärare, utan förordar, att anslagsposten uppföres med oförändrat belopp. Jag förutsätter härvid, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av skolöverstyrelsen bestämma antalet extra ordinarie lärare i kunskapsämne. Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra uppföras med 137 300 kronor (— 3 500). Avlöningsanslaget i dess helhet torde alltså böra uppföras med (615 000 + 24 400 + 220 000 + + 183 300 + 137 300 =) 1 180 000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning med 13 000 kronor.

Utskottet.

De av departementschefen verkställda beräkningarna av anslaget till avlöningar vid dövstumskolorna för budgetåret 1944/45 hava icke givit utskottet anledning till erinran.

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

Kungl. Maj:ts förslag innebär anvisande av ett investeringsanslag av 115 000 kronor.

Örebro. Departementschefen har tillstyrkt, att specialskolan för oegentligt dövstamma i Örebro repareras och ombygges i huvudsaklig överensstämmelse med av skolans styrelse framlagt, av skolöverstyrelsen och statskontoret tillstyrkt förslag. Detta förslag innebär bland annat, att den nuvarande rektorsbostaden skall tagas i anspråk för skoländamål. Kostnaderna för byggnadsföretaget ha enligt skolöverstyrelsens utredning av den 22 januari 1943 beräknats till 59 000 kronor.

Vänersborg. Kostnaderna för av skolöverstyrelsen ifrågasatta byggnadsarbeten i Vänersborg vid upptagnings skolans förläggning dit ha i överstyrelsens nyssnämnda utredning beräknats till 850 000 kronor, varav 500 000 kronor för uppförande av elevhem för 85 elever vid fortsättningsskolan. Rektor vid dövstumskolorna i Vänersborg har i samråd med vederbörande länsarki-

tekt framlagt en kostnadsberäkning, slutande på 15 700 kronor, för byggnadsarbeten, som ansetts omedelbart erforderliga, om upptagningsskolan förlägges till Vänersborg. Försiktigheten har syntts departementschefen bjuda, att dessa minimikostnader avrundas uppåt till 20 000 kronor. Sistnämnda byggnadsarbeten avse utvidgning av matsal, iordningställande av verkstadslokaler och inredning av skyddsrum m. m.

G ä v l e. Då skolkökslokaler äro erforderliga för en upptagningsskola, förlagd till Gävle, men saknas i dövstumskolbyggnaden därstädes, måste sådana lokaler inredas. Kostnaderna härför ha av vederbörande länsarkitekt uppskattats till omkring 32 000 kronor. Departementschefen har förordat anvisande av nämnda belopp.

B r o b y. I skrivelse den 7 juni 1943 har byggnadsstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel, 6 000 kronor, till fullföljande av vissa byggnadsarbeten vid dövstumskolan i Broby. Departementschefen har, med hänsyn till att vissa planeringsarbeten torde böra utföras av skolans elever, tillstyrkt anvisande av ett belopp av 4 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Departementschefen har vidare anfört följande.

Till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna ha å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisats ett reservationsanslag (B) å 725 000 kronor samt å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag å 450 000 kronor. Av detta belopp å sammanlagt 1 175 000 kronor ha 500 000 kronor avsetts skola tagas i anspråk för dövstumskolan i Härnösand, 375 000 kronor för dövstumskolan i Växjö samt 300 000 kronor för dövstumskolan i Lund. Genom beslut den 22 januari 1943 har Kungl. Maj:t disponerat över de 375 000 kronor, som avsetts för dövstumskolan i Växjö, medan beslut rörande disposition av anslagsmedlen, så vitt gäller dövstumskolan i Lund, torde komma att meddelas före utgången av budgetåret 1943/44.

Vid bifall till det av mig i annat sammanhang denna dag förordade förslaget till omorganisationen av dövstumskolväsendet kommer dövstumskolan i Härnösand att nedläggas. De för ombyggnad av denna skola beräknade medlen, 500 000 kronor, behöva därför icke tagas i anspråk.

För byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Vänersborg, Gävle, Örebro och Broby beräknar jag ett belopp av sammanlagt (20 000 + 32 000 + 59 000 + 4 000 =) 115 000 kronor. Jag förordar, att detta belopp anvisas för nästa budgetår till utförande av ifrågavarande byggnadsarbeten.

Utskottet förordar, att de av departementschefen föreslagna om- och nybyggnadsarbetena komma till utförande och tillstyrker att för ändamålet anvisas det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 115 000 kronor.

Utskottet.

Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 194 och II: 269 ävensom I: 242 och II: 368,

- a) godkänna den av departementschefen förordade organisationen av dövstumskolväsendet;
 b) godkänna följande avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas från och med budgetåret 1944/45:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	615 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämnda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	24 400
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal, <i>förslagsvis</i>	»	220 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	183 300
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	137 300

Summa kronor 1 180 000;

c) till *Dövstumskolorna*: *Avlöningar* för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 180 000 kronor;

d) till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1944/45 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 115 000 kronor.

Stockholm den 16 maj 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bernhard Nilsson, Bäcklund, Holmström, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Gustav Emil Andersson, Emil Petersson* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Svensson* i Grönvik, *Bergström, Danielsson, Holmdahl, Mårtensson, Olsson* i Kullenbergstorp, *Wallentheim, Viklund, Stazäng, Akerström* och *Hoppe*.

Reservationer:

1) av herrar *Pauli, Lindström, Bernhard Nilsson, Gustav Emil Andersson, Emil Petersson, Ivar Persson, Wallentheim, Viklund, Åkerström* och *Hoppe*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande angående dövstumskolornas förläggning m. m. (s. 30 ff.) bort erhålla följande lydelse:

»Landet är — — — (lika med utskottet) — — — i Härnösand.

Vidkommande förläggningen av *mellersta* distriktets upptagningsskola har utskottet funnit den nu i ärendet förebragta utredningen icke i alla avseenden vara så fullständig, att den för närvarande synes kunna läggas till grund för ett avgörande beslut från riksdagens sida. Såsom i motionerna I: 194 och II: 269 framhållits torde i nuvarande läge behovet av en prognos angående det blivande lärjungeantalet i upptagningsskolorna vara uppenbart. Under år 1939 intogos vid samtliga upptagningsskolor sammanlagt 85 lärjungar, under år 1941 107 lärjungar och under år 1943 127 lärjungar. Med den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen torde det vara sannolikt att den sålunda konstaterade ökningen av antalet dövstamma barn kommer att fortsätta. Detta bör tillmätas en avgörande betydelse för det slutliga ställningstagandet till dövstumskolväsendets organisationsproblem.

Enligt utskottets uppfattning synes det därför nödvändigt att en dylik prognos förebringas innan slutlig ställning tages till frågan om nedläggande av vår största upptagningsskola.

Utredningen har vidare endast mera periferiskt berört frågorna om fortsättnings skolans i Vänersborg organisation och byggnadsproblem. Enligt utskottets mening intaga likväl dessa frågor en mycket central ställning, då det gäller bedömandet av *mellersta* distriktets upptagningsskolas förläggning till Vänersborg eller till Manilla respektive annan ort i Stockholms närhet. Verkstadslokalerna för fortsättnings skolan i Vänersborg befinna sig för närvarande i rätt otillfredsställande skick, varjämte elevhem saknas för denna skolas elever. Kostnaderna för ett dylikt elevhem hava beräknats till 500 000 kronor. Departementschefen har emellertid skjutit frågan om uppförandet av ett dylikt hem på framtiden och ansett att bostäder för ifrågavarande elever, såsom nu sker, tills vidare böra förhyras. Enligt vad utskottet inhämtat äro de för ändamålet förhyrda lokalerna i flera avseenden otillfredsställande. Frågan måste enligt utskottets mening bland annat av detta skäl inom en nära framtid vinna sin lösning. Genom ett ianspråktagande av upptagningsskolans lokaler för fortsättnings skolans räkning — såsom skolöverstyrelsen ifrågasatt — skulle nybyggnad för sistnämnda skolas elever undvikas. I fortsättnings skolan meddelas nu undervisning i yrkena snickeri, skrårderi och skomakeri. Utskottet anser att en undersökning bör komma till stånd, huruvida icke även andra yrkesgrenar lämpligen böra upptagas på fortsättnings skolans program. Även den av depar-

tementschefen föreslagna administrativa organisationen av fortsättningsskolan synes utskottet giva rum för tveksamhet. Att märka är, att upptagningskolans i Vänersborg elevantal vid ett bifall till departementschefens förslag kommer att i det närmaste fördubblas. Samtidigt bibehålles samorganisationen mellan upptagningskolan och fortsättningsskolan, vilket måste på den gemensamma ledningen för skolorna lägga i väsentlig mån utökade uppgifter. Departementschefen har visserligen förordat, att en assistent skulle nyanställas och en av lärarna i kunskapsämne förordnas såsom rektorns biträde vid den pedagogiska handledningen av upptagningskolans elever. Huruvida dessa åtgärder kunna vara tillfyllest torde kunna ifrågasättas. Utskottet får erinra därom, att besparingsberedningen ansett fortsättningsskolans stora betydelse närmast böra föranleda till att den organiseras såsom en självständig anstalt, och utskottet har icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för denna av besparingsberedningen uttalade uppfattning.

Innan fasta riktlinjer uppdragits för fortsättningsskolans i Vänersborg organisation och byggnadsfrågor anser utskottet sig icke kunna taga ställning till frågan huruvida mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola bör förläggas till Vänersborg.

Vad Manillaskolan beträffar kräva denna skolas lokaler vissa reparationer och omändringar men, sedan sådana vidtagits, synas de bliva fullt användbara för sitt ändamål och erbjuda utrymmesmöjligheter, som på andra håll ej stå till buds. Skulle den av utskottet efterlysta prognosen rörande elevantalet i upptagningskolorna komma att utvisa, att man här måste räkna med en ökning, synes det utskottet mindre välbetänkt att just nedlägga den skola, som inrymmer bättre möjligheter än de andra att upptaga ett större antal barn.

Departementschefen har icke i samband med framläggandet av förslaget om nedläggande av Manillaskolan berört frågan om det framtida disponerandet av skolans lokaler. Dessa representera även i sitt nuvarande skick ett ganska avsevärt ekonomiskt värde. Det synes utskottet icke vara förenat med god ekonomi att under nu rådande ekonomiska förhållanden låta detta stora byggnadskomplex stå outnyttjat och få förfalla av brist på lämplig användning. Innan något beslut fattas om Manillaskolans nedläggande bör därför en plan föreligga om huru med denna stora och solida anläggning bör förfaras. Även på denna punkt är en komplettering av den föreliggande utredningen önskvärd.

Gentemot Vänersborgs-alternativet vill utskottet framhålla, att de av departementschefen beräknade kostnaderna för upptagningskolans ombyggnad förefalla att vara väl mycket hållna i underkant. Enligt utskottets uppfattning torde man, om detta alternativ väljes, med säkerhet böra räknas med ytterligare icke oväsentliga kostnader för den utvidgade upptagningskolans del. Driftkostnaderna bliva med nuvarande dyrortsgruppering billigare i Vänersborg än å Manilla, men pågående utredningar om dyrortsgrupperingens omläggning torde med största sannolikhet komma att medföra en viss utjämning

i detta avseende. Man bör vid bedömandet av denna fråga även erinra om den ovan berörda eventualiteten, att mellersta distriktets upptagningsskola i framtiden kan komma att förläggas till någon i dyrortsavseende billigare ort i Stockholms närhet.

Av sålunda anförda olika skäl har utskottet funnit frågan om förläggandet av det mellersta distriktets upptagningsskola icke nu böra företagas till avgörande. Den i ärendet verkställda utredningen torde böra för frågans allsidiga belysning kompletteras med utredning jämväl i de av utskottet här ovan angivna avseendena. Omorganisationen är avsedd att träda i kraft från och med budgetåret 1945/46. Utskottet håller före, att de kompletterande uppgifter utskottet ansett erforderliga för förevarande frågas bedömande utan större svårigheter böra kunna föreläggas nästkommande års riksdag, vilken då torde kunna fatta slutlig ståndpunkt i ärendet. Någon förskjutning i tiden av omorganisationens genomförande skulle härigenom icke behöva uppkomma.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig icke kunna biträda departementschefens förslag i vad det avser fattande vid innevarande års riksdag av beslut om förläggning av mellersta distriktets upptagningsskola. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i av utskottet ovan angivna avseenden samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning;

Beträffande *norra* dövstumskoldistriktets upptagningsskola hava i motionerna I: 242 och II: 368 vägande skäl anförts emot att förlägga densamma till Gävle d. v. s. till distriktets sydligaste del, varigenom resvägen och restiden för barnen från övre Norrland bliva avsevärt längre och möjlighet till kontakt mellan hem och barn avsevärt förminskas. Överhuvud taget håller utskottet före att samtliga upptagningsskolor böra erhålla en i möjligaste mån central förläggning inom respektive distrikt. Detta gäller självfallet ej minst det till ytvidden största, nämligen det norra distriktet. Utskottet vill i detta sammanhang erinra därom, att statskontoret i sitt i ärendet avgivna yttrande uttalat, att därest Manillaskolan komme att bibehållas torde det svårigen kunna anses välbetänkt att uppbygga dövstumskolororganisationen på sådant sätt, att de tre upptagningsskolorna förlades till Lund, Stockholm och Gävle. Utskottet har på i det föregående anförda skäl funnit, att frågan om förläggningen av det mellersta distriktets upptagningsskola icke nu borde företagas till avgörande, utan att viss kompletterande utredning borde verkställas och frågan underställas nästkommande års riksdag. Med hänsyn härtill anser utskottet, att ett så intimt samband föreligger mellan förlägningsfrågorna för upptagningsskolorna i de mellersta och norra distrikten, att det icke kan anses riktigt att lösa det sistnämnda distriktets förlägningsfråga, innan den av utskottet begärda kompletterande utredningen i fråga om mellersta distriktet föreligger. Utskottet har även funnit det önskvärt, att ytterligare omprövning

ur ekonomiska och andra synpunkter ägnas frågan om ett bibehållande av norra distriktets upptagningsskola i Härnösand.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet icke heller funnit sig kunna nu biträda departementschefens förslag i fråga om förläggningen av norra distriktets upptagningsskola. Enligt utskottets mening bör riksdagen i sin öförmälda skrivelse till Kungl. Maj:t jämväl hemställa, att Kungl. Maj:t i samband med den begärda utredningen beträffande mellersta distriktets upptagningsskola till förnyat öfvervägande upptager frågan om norra distriktets upptagningsskolas förläggning.»;

dels att utskottets yttrande angående om- och nybyggnadsarbeten vid döfstumskolorna (s. 37) bort erhålla följande lydelse:

»På grund av den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit anser utskottet, att ur det för skola i Vänersborg av departementschefen angivna byggnadsprogrammet böra uteslutas kostnaderna för utvidgningen av matsalen i upptagningsskolan. Departementschefen har beräknat kostnaderna för byggnadsarbetena i Vänersborg till 20 000 kronor. Utskottet anser att för de av utskottet förordade arbetena därstädes bör beräknas ett belopp av i runt tal 17 000 kronor.

Vidare anser utskottet — under hänvisning till sin i det föregående intagna ställning till frågan om förläggningen av norra distriktets upptagningsskola — att med de till 32 000 kronor kostnadsberäknade ombyggnadsarbetena i Gävle tills vidare bör anstå.

Det av departementschefen föreslagna investeringsanslaget bör alltså i sin helhet uppföras med (115 000 — 3 000 — 32 000 =) 80 000 kronor.»;

dels ock att utskottet bort hemställa

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 194 och II: 269 samt I: 242 och II: 368,

a) med godkännande i övrigt av den av departementschefen förordade organisationen av döfstumskolväsendet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad utskottet här ovan anført — låta verkställa utredning beträffande förläggningen av mellersta och norra döfstumskoldistriktens upptagningsskolor m. m. samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning;

b) godkänna följande — — — (lika med utskottet)
— — — Summa kronor 1 180 000;

c) till *Döfstumskolorna* — — — (lika med utskottet)
— — — 1 180 000 kronor;

d) till *Om- och nybyggnadsarbeten vid döfstumskolorna*

för budgetåret 1944/45 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 80 000 kronor.»

2) av herr *Holmdahl*, som ansett

dels att utskottets yttrande angående dövstumskolornas förläggning m. m. (s. 30 ff.) bort hava följande lydelse:

»Landet är — — — (lika med utskottet) — — — i Härnösand.

Vidkommande förläggningen — — — (lika med den av herr Pauli m. fl. under 1) här ovan avgivna reservationen) — — — till Vänersborg.

Departementschefen har — — — (lika med den av herr Pauli m. fl. under 1) här ovan avgivna reservationen) — — — giva anledning.

Beträffande *norra* — — — (lika med utskottet) — — — sistnämnda stad. Utskottet är medvetet om att Gävleförläggningen icke är en i alla avseenden idealisk lösning av förlägningsfrågan för norra distriktets upptagningskola. Nu stå emellertid de relativt goda lokalerna i Gävleskolan till buds, och det är givetvis ur statsfinansiella synpunkter önskvärt, att de komma till användning på lämpligast möjliga sätt samtidigt som man tillgodoser det norra distriktets upptagningskolas trängande behov av andra lokaler än de nuvarande. Därest statsmakterna varit alldeles obundna av detta förhållande skulle givetvis förlägningsplatsen för nämnda skola kunnat väljas med hänsynstagande till de geografiska förhållandena. Under nu föreliggande omständigheter har utskottet funnit sig böra acceptera Gävle som förläggningort tills vidare för norra distriktets skola. Erfarenheten torde sedan få visa om några sådana olägenheter kunna uppstå som följd av denna förläggning, att frågan behöver upptagas till förnyat överbärande.

Under sålunda angivna förutsättningar anser sig utskottet kunna godtaga departementschefens förslag om förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle. Av den ståndpunkt utskottet alltså intagit följer, att utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka bifall till det i motionerna I: 242 och II: 368 framställda yrkandet.»;

dels att utskottets yttrande angående om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna (s. 37) bort hava följande lydelse:

»Utskottet har icke funnit annat att erinra mot det av departementschefen framlagda förslaget till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna än att — med hänsyn till den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit till frågan om förläggningen av det mellersta dövstumskoldistriktets upptagningskola — ur det för skolan i Vänersborg av departementschefen angivna byggnadsprogrammet böra uteslutas kostnaderna för utvidgning av matsalen i upptagningskolan. Departementschefen har beräknat kostnaderna för byggnadsarbetena i Vänersborg till 20 000 kronor. Utskottet anser, att för de av utskottet förordade arbetena därstädes bör beräknas ett belopp av i runt tal 17 000 kronor och att alltså anslaget i dess helhet bör uppföras med (115 000 — 3 000 =) 112 000 kronor.»;

dels ock att utskottet bort hemställa

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 194 och II: 269 samt med avslag å motionerna I: 242 och II: 368,

a) med godkännande i övrigt av den av departementschefen förordade organisationen av dövstumskolväsendet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad utskottet här ovan anført — låta verkställa utredning beträffande förläggningen av mellersta dövstumskoldistriktets upptagningsskola m. m. samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning;

b) godkänna följande — — — (lika med utskottet)
— — — Summa kronor 1 180 000;

c) till *Dövstumskolorna* — — — (lika med utskottet)
— — — 1 180 000 kronor;

d) till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1944/45 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 112 000 kronor.»
